

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Populační vývoj malých měst v Česku a jeho
podmíněnosti**

**Population development of small cities in the
Czech Republic and its conditions**

Martin Šubrt

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Populační vývoj malých měst v Česku a jeho podmíněnosti“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne

.....

Zásady pro vypracování práce

1. Teoreticky zarámujte demografický vývoj.
2. Stanovte cíle a metodiku výzkumu.
3. Pomocí metodických východisek ujasněte pojem “malé město”
4. Analyzujte populační vývoj ve vybraných městech
5. Na základě lokálních faktorů interpretujte rozdíly ve vývojových trajektoriích u vybraných měst
6. Diskutujte budoucnost malých měst v národním sídelním systému

Studijní program

Ekonomická a regionální geografie

Poděkování

Rád bych poděkovat Mgr. Martinu Kebzovi za vedení této bakalářské práce, poskytnutí užitečných rad, času a v neposlední řadě za trpělivost. Dále bych chtěl poděkovat katedře geografie za poskytnuté zázemí a své rodině za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Demografický vývoj v Česku a dalších postsocialistických zemích v období společenských transformací	10
1.1 Stádia vývoje měst	12
1.1.1 Urbanizace.....	12
1.1.2 Suburbanizace	13
1.2 Regionalizace	14
1.3 Typologie prostoru	14
1.4 Stárnutí populace.....	15
1.5 Zahraniční migrace.....	16
1.6 Kosmopolitanizace	16
1.7 COVID-19.....	16
2 Demografický vývoj v malých postsocialistických městech	18
2.1 Stárnutí obyvatel v malých městech.....	20
3 Možnosti regulativních zásahů veřejné správy do demografického vývoje měst	21
3.1 Budování dostupných bytových zón	21
3.1.1 Revitalizace měst a jejich center	22
3.1.2 Rozmístění znalostně náročných služeb.....	22
4 Metodická východiska.....	24
4.1 Malé město	24
4.2 Sběr dat.....	25
4.3 Výběr sledovaných ukazatelů.....	25
4.4 Výběr měst k případovým studiím	26
5 Analýza populačního vývoje.....	27

5.1	Etapa ranných transformačních změn (1989-1995).....	30
5.2	Etapa extenzivní suburbanizace (1996-2003).....	31
5.3	Etapa ekonomického růstu I. (2003-2007)	32
5.4	Etapa ekonomické krize a zotavování (2008-2014)	33
5.5	Etapa ekonomického růstu II. (2015-2019)	33
5.6	Etapa pandemická a postpandemická (2020-2021)	33
6	Možné podmíněnosti tendencí	34
6.1	Jesenice	36
6.2	Semily	38
6.3	Nový Malín	40
6.4	Dolní Kounice.....	42
6.5	Vimperk	44
6.6	Moravská Třebová	47
6.7	Nejdek.....	49
7	Budoucnost malých měst v národním sídelním systému.....	52
7.1	Populační vývoj malých měst v následujících 10 letech	53
	Závěr	57
	Seznam použitých zdrojů	58
	Seznam grafů.....	62
	Seznam map.....	63
	Přílohy	
	Abstrakt	
	Abstract	

Úvod

Malá a středně velká města jsou důležitým článkem národních sídelních systémů a jako jejich nedílná součást se objevují už v klasických pracích (Christaller, 1933). Tato města mají významnou roli pro regionální ekonomiky, zejména v regionech vzdálenějších od center vyššího významu (Sýkora & Mulíček, 2009). Menších měst se střediskovou funkcí (mikroregionálních středisek) ale kontinuálně ubývá (Hampl, 2005; Hampl & Marada, 2015), což pro zasažené regiony může znamenat problém a prohlubující se závislost na vzdálenějších střediscích. Malá města se však nenacházejí v homogenním prostoru a jejich geografická poloha může sehrávat v jejich integraci či dezintegraci významnou roli.

Města během svého vývoje procházejí určitými fázemi populačního růstu (Van den Berg & kol., 1982). Tyto fáze mohou být determinovány stavem měst, příslušnou strukturou, dostupností pracovních příležitostí, možností podnikat, či jen dostupností statků a služeb (Ježek & Mičudová, 2020). Vlastní růst měst (urbanizace) byla dána zejména v pre-industriálním období koncentrací politické moci, kterou následoval lidský, sociální i finanční kapitál a další privilegia. Velkou roli však hrály i přírodní podmínky. Jejich vliv se proměnil v industriální fázi, pro niž byla typická selekce úspěšných měst v rámci sídelních systémů. Taková města byla relativně včasné industrializována a napojena na železniční síť. Významnou výhodou byla dostupnost strategických nerostných surovin, například černého uhlí. Extenzivní růst zprůmyslněných měst měl dva významné dopady; výrazněji se oddělila větší (budoucí sub-/supra-/regionální centra) od menších měst, jež jejich archaizující se význam pozvolna opouští a jejich funkce se mění. Zároveň se začíná rozvíjet druhé stádium urbanizačního procesu – suburbanizace. V industriálním systému se i díky rozvoji dopravní infrastruktury rozvíjí funkční vztahy mezi sídly (Hampl, 2005).

V globální ekonomice se časem prosazují sektory služeb (terciér, potažmo kvartér). Tím je definován i přesun do post-industriální fáze, kdy města často pozbývají svou funkci průmyslového střediska a často se musí vyrovnávat s populačním úbytkem. Dochází k systémové transformaci, kdy jsou obyvatelé nuceni migrovat za prací. V kontextu finanční nákladnosti transformace České ekonomiky po roce 1989 dochází ke snížení kupní síly obyvatel, kteří se tak nemohou zejména z venkova a periferií stěhovat za prací. Dochází k odstranění systému státních podpor a zrušení dotací na bydlení a formou regulace nájmu byla zmražena nabídka nájemních bytů. Dojížděka je omezená vzhledem k nedostatečnému infrastrukturu. Vzniká prostorová disparita mezi nově vznikajícími

pracovními místy zejména v metropolitních oblastech a rozmístěním pracovní síly (Maier & Franke, 2015). Naproti tomu vybraná třída movitějšího obyvatelstva hlavního města Prahy pociťuje potřebu opouštět zejména panelová sídliště na základě nízké kvality sociálního prostředí a dochází k budování předměstských a příměstských center rodinné zástavby, což předurčuje budoucí trend větších měst a s ním rostoucí význam metropolitních měst malých (Šilhánková & kol., 2007).

Po přelomu tisíciletí dochází k výraznému zlepšení technické i sociální infrastruktury (Ježek, 2004; Šilhánková & kol., 2007). Pokračuje proces urbanizace. Obyvatelé se soustřeďují k ekonomicky významnějším městům na základě pracovní poptávky a zvýšení životní úrovně (Burcin, Fialová & Rychtaříková, 2011). Vzhledem ke snižující se úrovni života městských center a rostoucímu zájmu obyvatel o životní prostředí dochází k prohlubování suburbanizace (Ježek, 2004). V kontextu lze širě pojmut demografický pohyb jako metropolizaci a malá města lokalizována v metropolitních regionech označit za hlavní novodobé aktéry demografického vývoje (Maier & Franke, 2015).

Za hlavní cíle této práce by se dalo považovat a) zmapování populačního vývoje malých měst v ČR a b) zjištění podmínek vývoje populačního vývoje malých měst v ČR.

V návaznosti na definované cíle jsou stanoveny následující hypotézy:

1. Vzhledem k snižujícímu se počtu mikroregionálních středisek (Hampl & Marada 2015) se bude populační velikost naprosté většiny malých měst zmenšovat.
2. Významným determinantem meziměstských rozdílů u populačního vývoje bude poloha vůči významnějším centrům a příslušnost k typům oblastí (Ženka, Slach & Sopkuliak, 2017)
3. S rostoucí blízkostí ke střediskům, ve kterých probíhá proces metropolizace a s ním i rostoucí kosmopolitanizace nebo rozvoj kreativní třídy, (Kübler, 2012) se bude progresivněji měnit i vzdělanostní nebo etnická struktura měst.

1 Demografický vývoj v Česku a dalších postsocialistických zemích v období společenských transformací

Markantní politicko-spoločenské zmeny spojené se změnou režimu po roce 1989 se u nás výrazně projevíly v tendenci vývoje regionální diferenciace (Hampl, 2015). Hampl také popisuje nepochybnou významnost vztahů mezi vývojem rozmístění jevů a jejich uspořádání. V rámci porovnávání údajů mezi lety 1991-2001 a 2001-2011 na úrovni okresů tvrdí, že ačkoliv není výrazná intenzita změn ve srovnání s vývojem během industriálního období, dochází k zesilování koncentračních tendencí (Hampl, 2005; Gardavský & Kühnl 1987). Během zmiňovaného období mezi lety 1869-1930 však ve své práci (Hampl, 2005) sledoval pouze obyvatele. Uvádí nejen že růst územní koncentrace pracovních příležitostí byl v porovnání s obyvatelstvem vyšší, ale také zasahoval do obou dekád. Z Hampl (2015) sledovaných dat byla však mezi lety 1991-2001 zjištěna negativní bilance územní koncentrace obyvatelstva a v období 2001-2011 docházelo k pozitivnímu růstu. V obou těchto období byl zaznamenán nárůst pracovních příležitostí. Transformaci vývoje ve stejných časových období popisuje také na úrovni metropolitních areálů. Z výsledků je zřejmé, že dochází k celkovému, absolutnímu úbytku obyvatelstva a také pracovních příležitostí. V pozitivních číslech je však uváděn podíl stavu na Česku v %. Podíl obyvatelstva v metropolích by tak měl být k roku 2011 o 1,2 % vyšší a pracovní příležitosti ještě dvojnásobně, tedy o 2,4 %. Tato data poukazují na skutečnost, že metropolitní areály byly hlavními „cíli“ koncentračních procesů, zejména potom u koncentrace pracovních příležitostí. Tomuto faktu přispívá charakteristika, udávající kladné saldo ve 14 okresech, přičemž se jednalo o 13 okresů krajských měst, doplněných o Mladou Boleslav. Dynamiku růstu však nevykazovala samotná střediska, ale jejich metropolitní zázemí, což poukazuje na zrychlující se rezidenční, pracovní a ekonomickou suburbanizaci (Hampl, 2015).

Mezi postsocialistické státy v Evropě bychom mohli zahrnout Albánii, Bělorusko, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, Černou Horu, Česko, Estonsko, Chorvatsko, Kosovo, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Severní Makedonii, Moldavsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Ukrajinu (Euroskop, 2022). Demografický vývoj těchto celků spolu na základě dat United Nations (2022) úzce souvisí. Trendy ve většině případů nejsou příliš

odlišné. U všech z postsocialistických států docházelo do roku 1989 k silné pozitivní bilanci obyvatel. Po roce 1989 však dochází k obrácení tohoto trendu a nastupuje kontinuální pokles populačního vývoje. Ten byl zaznamenán a je nadále očekáván ve všech státech, vyjímaje Černé Hory a Polsko, jež od roku 1989 populačně stagnují. Jediným státem, jež byl tímto obdobím poznamenán kladně je Severní Makedonie, která po mírném poklesu v roce 1989 opět populačně narůstá. V České republice, Kosovu, Slovensku a na Slovinsku není změna režimu na populačním vývoji zřejmá. Všechny tyto zmíněné státy mírně pokračovaly v růstu. Česká republika však zůstala jedním státem, který v kategorii postsocialistických států pokračoval v bilanci kladné, a jehož populační růst je předpovídan i v příštích desetiletích. Nejblíže populačnímu vývoji České republiky je Kosovo a Slovenská republika. Viditelnými globálními faktory v rámci těchto států byly rozpad Jugoslávie, jenž vedl k nárůstu populace Bosny a Hercegoviny a poklesu v Černé Hoře, Chorvatsku, Kosovu, Severní Makedonii a Slovinsku (United Nations, 2022). Roli v neustále kladném přírůstku však nehraje přirozený, byť mechanický přírůstek (ČSÚ, 2023c). Velice silný podíl etnicky odlišného obyvatelstva lze pozorovat již k roku 1991. Tehdy zde mělo být na 1,94 mil. obyvatel, jež nejsou etnickými Čechy. V rámci hodnocení je zde však zahrnuta skupina 1,36 mil. Moravanů. K roku 2001 podíl Čechů narostl na 9,25 mil. ku 980 tis., ale v letech 2011 a 2021 dochází k silnému oslabení podílů původních obyvatel. V rámci sčítání k roku 2011 byla evidována obrovská změna etnického složení. Ačkoliv počet Čechů razantně klesl, stát demograficky rostl. Počet obyvatel etnických menšin se zvedl na 3,72 mil. K poslednímu sledovanému období, roku 2021 se tento trend ještě poněkud prohloubil. Počet etnických Čechů klesl na téměř 6 mil. a cizinci tvořili 42,7 % (ČSÚ, 2023c).

1.1 Stádia vývoje měst

Vývoj měst lze v rámci sociální geografie označit za jedno z nejčastěji studovaných témat (Ouředníček, 2000). Jednou z prvních studií zabývajících se funkčními městskými regiony byla Van Den Bergova z roku 1982. Na základě jeho teorie, hodnotící mimo jiné podíl migrace a přirozeného růstu v jádru a periferiích města, vzniklo vymezení celkem čtyř stádií vývoje měst. Těmi byly urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace. Jednotlivé fáze vývoje se vyznačují odlišným způsobem demografického vývoje ve vztahu jádro-periferie (Van den Berg, 1982). Sýkora & Pasová (2011), kteří se zaměřili na poukázání slabin Van den Bergova modelu, tyto stádia určují na základě sledování pozitivní, případně negativní bilance obyvatel jádra a jeho zázemí a rozdělují je tak podle typu centralizace, či decentralizace. Následně dochází ještě k přerozdělení na absolutní, či relativní. Pod centralizací je zahrnut pozitivní demografický vývoj, který lze za předpokladu nepřekročení populačních možností měst vnímat přírůstkem obyvatel. Fázemi stádia vývoje měst, která pod centralizací spadají, jsou urbanizace, případně jí blízká reurbanizace. Opozitním typem je decentralizace, neboť popisuje směřování populace z městských center (Sýkora & Pasová, 2011). Ta může být důsledkem například přetížení městské infrastruktury spojené se špatnou dopravní dostupností, znečištěním, či nedostatkem klidu, nebo zeleně (Ježek, 2004). Mezi fáze tohoto typu spadají suburbanizace, případně extrémnější deurbanizace (též kontraurbanizace). Během určování přechodu mezi fázemi je však důležité hledět na skutečnosti, které přesně popisují, zda se v rámci například negativní populační změny jedná o decentralizaci, či pouhý úpadek měst (Ouředníček, 2000).

Van den Berg (1982) byl přesvědčen o jednosměrné posloupnosti cyklu stádia vývoje měst, která až mechanicky předurčovala vývoj těchto stádií. Sledované celky je však nutné diverzifikovat na základě rozdílného vývoje a charakteristik. Problém spojen s cyklickým opakováním stádií, a to zejména urbanizace, je provázán také ekonomickými faktory. Samotná urbanizace je mnohdy velice nákladná z důvodu rozšiřování infrastruktury, či budování, nebo obnovování bytového zázemí (Sýkora & Pasová, 2011).

1.1.1 Urbanizace

Dle Van den Berga (1982) je urbanizace první fází stádia vývoje měst. Urbanizaci lze definovat jako “soustředění hospodářského a kulturního života do měst na úkor venkova” (Hampl, Gardavský & Kühnl 1987). Pro upřesnění termínu by bylo vhodné zmínit, že se

v rámci tématu práce jedná o demografickou urbanizace, která sleduje nárůst počtu obyvatel v městech a je předmětem studia geografie obyvatelstva. Urbanizace jako taková ale může být užita také na úrovni státu. V tomto případě lze hovořit o stupni urbanizace, který popisuje podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel v regionu, kraji, či státu (Ježek, 2004). Ježek (2004) dále popisuje příčiny urbanizace ze strany obyvatel na základě dvou typů faktorů – Push a Pull. Push faktory působí například na změnu sociální, nebo pozemkové struktury, či přelidnění venkova (Ježek, 2004). Ouředníček (2000) tento typ urbanizace popisuje jako přebytek pracovních sil na venkově v důsledku omezení zemědělské výroby. Naproti tomu jsou pull faktory určitými vlivy měst. Obyvatelé si představují moderní prostředí, lepší životní podmínky a více pracovních příležitostí (Ježek, 2004). Jako jeden z nejznámějších pull faktorů by se dala označit průmyslová revoluce, která přitahovala zemědělské pracovníky do rychle rostoucích průmyslových sektorů (Ježek, 2004)

Podobnou fází urbanizaci je reurbanizace, která je mnohdy spojena s politickou snahou zvýšení reprezentativy městských center, kdy dochází k budování programů na zlepšení image měst, revitalizaci prostředí, inovace dopravní infrastruktury, tvoření pěších zón a rozšiřování sociálního zázemí (Ouředníček, 2000).

1.1.2 Suburbanizace

V moderním světě je suburbanizace nástupcem předchozí urbanizace, tedy stěhováním se obyvatelstva do větších center, a to zejména za prací (Hampl, Gardavský & Kühnl, 1987), či lepší dostupností služeb (Ježek, 2004). Významnou vlnu trendu suburbanizace pocítila Česká republika právě v období postsocialismu, a to hned po roce 1989 (Ježek, 2004).

Suburbanizace je proces, během kterého dle Ježka (2004, s.74) „dochází k velkému rozvoji dopravní sítě, veřejných zařízení a bydlení“. Také Ouředníček (2000) popisuje počátek kvalitativních změn v oblasti dopravy a bydlení. Původní obyvatelstvo se stěhuje z měst do jeho bezprostředního okolí, tzv. suburbánních měst, či suburbií. Tyto lokality jsou perspektivní pro větší klid, lepší životní prostředí, ale také jako alternativa pro střídání běžného bydlení s víkendovým dojížděním na chalupy. Pokročilá dopravní síť a zvýšená míra automobility navíc pozitivně reaguje na časovou dostupnost z těchto metropolitních okrajů měst. Vzhledem k poválečné deindustrializaci městských center navíc dochází k budování průmyslových a obchodních zón na okrajích měst (Ježek, 2004), z čehož suburbánní města mohou těžit.

V rámci decentralizační podobnosti lze zmínit také poslední fázi, deurbanizaci, která zpravidla navazuje na urbanizaci, ale může být také následkem předchozí suburbanizace. Oba tyto trendy jsou charakteristické vystěhováním se z měst do sídel vzdálených až 50-100 km od jádra (Ježek, 2004). Ouředníček (2012) je však v rámci vymezení hranic razantnější a tvrdí, že v rámci deurbanizace dochází k stěhování obyvatel měst mimo metropolitní oblasti. Dle jeho mínění se všichni tito obyvatelé přesouvají na venkov. Deurbanizaci je charakteristickou fází pro růst malých měst (Ouředníček, 2000). Dle jeho teorie dochází v této fázi k dekoncentraci největších, až středních měst. Populace však migruje nejprve do měst s nadstandartními lokalizačními předpoklady, nacházejících se poblíž původních sídel.

1.2 Regionalizace

Regionalizaci lze bez pochyb vnímat jako tradiční téma v rámci geografie (Hampl, Gardavský & Kühnl, 1987). Toto téma je studované mnohými geografy, a to zejména během minulého století (Hampl, 2005; Hampl & Marada, 2015). Poslední koncepci váží k „sociologizaci“ geografické vědní disciplíny, v jejímž následku dochází ke zvýšenému zájmu o studium formování a aktivní žití regionálních komunit. Za trend nynější doby považují Hampl s Maradou (2015) vznik a hodnocení městských regionů, jejichž význam je připisován zejména dojezdovým vztahům do středisek. Razantní společenské změny provedené v České republice po pádu socialismu měly významný vliv na tendenci vývoje regionální diferenciaci (Šilhánková & kol., 2007). Výzkum Hampla & Marady (2015) poukazuje na důsledek ve formě konzistentního zesilování koncentračních tendencí do řádově vyšších center. Zvýšená byla také nabídka pracovních příležitostí, což trendu vypomáhalo.

1.3 Typologie prostoru

Za velice podobné téma regionalizaci lze považovat typologii prostoru. V rámci většiny států dochází k diferenciaci rozložení populace na základě ekonomických předpokladů a přírodních možností (Hampl & Marada, 2015). Typologie prostoru je něčím, co dokáže na základě výzkumu významných faktorů v rámci státu jako celku určit, či předpokládat, jak se do budoucna bude populace chovat, nebo kam budou její zájmy směřovat (Hampl & Marada, 2015; Perlín a spol., 2010). Typologie se může měnit na základě různých přechodů způsobených rozvojem státu, či celé civilizace. V rámci České republiky lze

takovouto změnu sledovat například na Podkrušnohoří, či Ostravsku (Perlín & Kučera, 2020). Oba tyto regiony v době intenzivního průmyslu klíčovými ohnisky České ekonomiky. Nyní se zejména Podkrušnohoří potýká s úbytkem pracovních příležitostí, zájmu veřejnosti a nedostatkem kapitálu a Perlín s Kučerou (2010) jej vnímají jako strukturálně postižený venkov. Ostravsko si vede poněkud lépe. Z velké části je popisováno jako rozvojový a vybavený moravský venkov. Ačkoliv se Hampl s Maradou (2015) zaměřovali spíše na rozdělení prostoru a koncentrační tendence obyvatelstva na základě střediskové funkce, spojené s vyjížděnkou za prací a výukou, celistvosti území a populační velikosti regionu, Perlín, Kučera & Kučerová (2010) kladli důraz na celkový potenciál růstu. Vycházeli z neustále se prohlubujících rozdílů, což vyžadovalo komplexnější analýzu. Typologie venkovských obcí, se kterou Perlín, Kučera & Kučerová v roce 2010 přišli vychází nejen z celkového počtu obyvatel, migračního salda a občanské vyjížděky, ale také například zahrnovala podíl rodáků v obcích, objem dotací, vzdělanostní index, turismus a registrovanou míru nezaměstnanosti.

1.4 Stárnutí populace

Stárnutí populace je jedním z mnoha aktuálních problémů států moderní Evropy, a to nejen těch postsocialistických (Pavlík a kol., 2002). V období strukturálních změn navíc docházelo k přechodu z plánované ekonomiky na tržní, což otevíralo mnoho příležitostí. Naproti dřívějšímu vstupu do manželství v brzkém věku, kdy pouze kolem 5 % žen zůstávalo svobodných, je moderním trendem tento významný svazek oddalovat na úkor kariéry (Pavlík a kol., 2002; Rychtaříková a kol. 2021). Pavlík a kol. (2002) připisuje roli také porevolučním růstu trendu individualismu, případně dvoukariérovému manželství. V obou těchto případech dochází k oddalování produkce potomstva s čímž je spojen také počet vychovaných dětí. Za moderní trend navíc autoři považují fakt, že si nepřipouštíme občanskou povinnost produkovat potomky a rozšiřovat takto rodinu, případně Českou populaci. Plodnost také souvisí s aktuální situací ekonomik států. Pokud je stát v recesi, prožívá krizi a občané si nepřipadají finančně zabezpečeni, domácnosti si rozšíření rodiny důsledně rozmýšlejí (Ježek & Mičudová, 2020). Strach z nedostatku financí, či nadměrného časového vytížení spojeného s výchovou potomstva tak může mnohdy být důvodem oddalování rodinného života (Pavlík a kol., 2002).

Trend z roku 1991, kdy bylo obyvatel ve věku 0-14 znatelně více než obyvatel ve věku důchodovém, tedy 65+, je nyní minulostí. V rámci desetiletí mezi roky 1991-2021 lze

sledovat kontinuální nárůst obyvatel v důchodovém věku, u obyvatel mladších 15 let počty do roku 2011 klesají, ačkoliv se stav k poslednímu sledovanému období zvyšuje. Zatímco v roce 1991 bylo v České republice více než 2,1 mil. obyvatel 0-14 let, k roku 2021 jich zde žije necelých 1,7 mil. Lidé ve věku 65+ svůj stav zvýšili o téměř 850 tis., což může vést k významným ekonomickým problémům. Průměrný věk se také kontinuálně zvyšuje, oproti roku 1991, kdy byl průměrný Čech starý 36,3 let, jsme dnes na hranici téměř 43 let (ČSÚ, 2021; Rychtaříková a kol., 2021).

V rámci demografického vývoje jsou věkové skupiny velice důležitými aktéry. Zatímco u mladých rodin lze diskutovat směřování do významnějších měst, či jejich okolí, obyvatelstvo důchodového věku bude více inklinovat k amenitní migraci, konkrétně ke stěhování se na venkovské chalupy (Šilhánková a kol., 2007).

1.5 Zahraniční migrace

Pád socialismu byl jistě významným společenským milníkem. Uvolnění hranic, otevření příležitostí vycestovat, případně vystěhovat se do lukrativnějších států po několikaletém omezování volného pohybu vedlo k migrační explozi. Silný význam pro růst zahraniční migrace měl mnohdy bezpochyby předchozí pokles životní úrovně a strach obyvatel z budoucího politického vývoje (Šrubař, 2013).

1.6 Kosmopolitanizace

Tímto procesem lze popisovat jakousi evoluci měst do nadnárodního stavu, vzhledem k rozšiřování jejich národností, etnické a kulturní diverzifikace. Kosmopolitizace je tématem zejména pro ekonomicky významnější střediska, vzhledem k vyšší vzdělanosti struktury cizinců. Dochází k intenzivnější (Kübler, 2012).

1.7 COVID-19

V rámci demografického vývoje mezi lety 2020-2021 je nutno zmínit jednu z největších novodobých globálních katastrof. COVID-19 lze vzhledem ke své celosvětové rozsáhlosti klasifikovat jako pandemii, tedy událost, zasahující na více kontinentů (WHO, 2023).

Onemocnění charakteristické vysokou mírou nakažlivosti a úmrtnosti je rozhodujícím faktorem, významně ovlivňující morbiditu a mortalitu obyvatelstva, na bázi lokální, regionální i národní (McCann, Ortega-Argilés & Yuan, 2021; Su, Dai, Ullah & Andlib,

2021). Výrazně vyšší závažnost lze vyzorovat u regionů s chudší lokální soběstačností a nižší úrovní bytového zabezpečení. Mimo zvyšující se úmrtnost dopadala pandemie také na sektor ekonomický. Vzhledem k omezení pohybu obyvatel strádal sektor turistického ruchu, který je vzhledem k terciárnímu zaměření moderní společnosti a některých měst, či regionů, ekonomicky významným (McCann, Ortega-Argilés & Yuan, 2021). Zhoršující se ekonomika a omezená mobilita obyvatel silně souvisí nejen se zhoršujícím se hospodařením, ale také k zániku menších a středních podniků a prohlubováním nezaměstnanosti (Su, Dai, Ullah & Andlib, 2021). Na základě těchto skutečností dochází k takzvané “panické mobilitě”, kdy se lidé stěhují z městských oblastí do malých měst a rurálního prostoru. Migrace však nemusí nutně podněcovat prodej nemovitosti ve velkých městech, může být pouze v rámci sekundárních rodinných rezidencí, či chat. V rámci ekonomického prostoru se rozšiřuje práce z domova, s ní pojem digitálního nomádství, tedy pracovní činnosti nezávislé na lokalitě (Colomb & Gallent, 2022). Ačkoliv lze dopad pandemie považovat za demograficky významný, Rychtaříková & kol. (2021) považují tento stav za krátkodobý a neočekávají kritický výkyv budoucího demografického chování obyvatelstva.

2 Demografický vývoj v malých postsocialistických městech

Christaller (1933) ve své teorii centrálních míst vycházel z předpokladu existence určitých zákonitostí řídících velikost a rozložení sídel. Město by podle něj mělo být centrem pro své okolí, jistým střediskem. Podle významu tohoto střediska také vzniká určité území jemu přidružované. Toto centrum by navíc mělo významovým přebytkem pokrývat nedostatek významu menších sídel (Ježek, 2004). Důležitým faktorem, s kterým teorie operuje je vzdálenost. Tato vzdálenost má přímý dopad na ceny statků, či služeb. Navíc je zde problém tržního dosahu, který vychází z dostupnosti jednotlivých produktů. Každé centrální místo má navíc svoji minimální a maximální hranici (Ježek, 2004). Ta se může měnit v důsledku změny významu míst. Také může docházet k posílení střediska jiného, což může být příčinou přeorientování se obyvatel hraničních měst k jinému celku, či migrace do měst s lepším tržním dosahem.

Kontinuální pokles mikroregionálních středisek (Hampl, 2005; Hampl & Marada, 2015) vzhledem k Christallerově teorii, že je město centrem pro své venkovské okolí, musí dojít k přeorientování se měst na celky přidružené, přičemž mnohdy vznikne kolize se zmíněným tržním dosahem a ekonomickou vzdáleností, která zahrnuje náklady na přepravu zboží, či cestu za určitou službou (Ježek, 2004; Hampl, 2021). Prodejci statků a služeb dlouhodobě směřují své zájmy do větších středisek z důvodu silnějšího trhu a větších příležitostí. To se projevuje na růstu významu zejména krajských měst, která se potýkají s přebytečnou nabídkou statků i služeb a poptávkou bytů, vycházející z migrace obyvatel za lepší dostupností právě těchto faktorů (Ježek, 2004). Tento fenomén snižuje význam jednotlivých mikroregionálních středisek a přispívá růstu významu přidružených středisek vyššího řádu, případně růstu jejich suburbánních měst.

Nespokojenost obyvatel malých měst může být klíčovým faktorem, iniciujícím jejich stěhování se do nadřazených center, či naopak menších obcí.

Trendy se mohou ve škále malých měst mísit a jejich zastoupení měnit, každopádně z výzkumu Ježka a Mičudové (2020) vyplývá obecná nespokojenost obyvatel malých měst s 2-3 tisíci obyvateli v rámci zejména:

- Možnosti uplatnit vzdělání a kvalifikace
- Stavů a údržby místních komunikací
- Nabídky pracovních příležitostí
- Investiční a podnikatelské atraktivitu
- Dostupnosti a kvality bydlení

Občanská vybavenost je v rámci nejmenších malých měst také poměrně kritickou. Největší problémy na této úrovni jsou dostupnost nemocnic a lékařů (praktických i odborných), policistů, soukromých služeb a středních škol (Ježek & Mičudová, 2020). Tyto faktory jsou poměrně zásadními problémy v otázce hlavně budoucích generací. Nové rodiny, mladí lidé nastupující do prací mnohdy vyhledávají co nejvyšší pracovní i životní příležitosti na úkor svého domovského města. Problematika uplatnění v malých městech, která nemají střediskovou funkci, navíc nutí právě tyto občany migrovat. Vidinou obyvatel navíc může být lepší finanční ohodnocení v rámci například krajských měst. Zde se naskytne větší množství pracovních příležitostí, celky budou investičně a podnikatelsky atraktivnější a dostupnost s kvalitou bydlení přijatelnější. Důsledkem toho je stárnutí obyvatelstva v malých městech a ztráta zájmu o tato střediska (Ježek & Mičudová, 2020)

Obyvatelé malých měst však vyjadřují spokojenost v oblasti vzhledu, čistoty a upravenosti obce, odvozu a likvidace odpadu, s dopravní dostupností spádových obcí technickou infrastrukturou (Ježek, 2004; Ježek & Mičudová, 2020). Mnohdy zde bude menší kriminalita a větší klid. Vzhledem k výzkumu na 5 ti úrovňové škále obcí lze obecně předpokládat, že se populačním růstem měst budou snižovat vnímaná negativa, soustředěnosti obyvatel, bude dostupných více pracovních příležitostí s potřebou kvalifikovaných sil, bude se zvyšovat kvalita infrastruktury a kladná bilance bude vnímána i v rostoucí investiční a podnikatelské atraktivitě. Zároveň vzhledem se bude snižovat čistota a upravenost obce, zhoršovat dopravní dostupnost a mnohdy i technická infrastruktura. Nárůst bude poznamenán také v investičních potřebách měst (Ježek & Mičudová, 2020).

2.1 Stárnutí obyvatel v malých městech

Tento trend je sledován dlouhodobě v rámci celé české společnosti, jak uvádí již Pavlík (2002). Ježek a Mičudová (2020) během zkoumání obcí do 3 tis. obyvatel v rámci jednotlivých skupin poukazuje na aktualitu trendu ve všech případech. Úbytku mladé populace v obcích přispívá také kontinuální nárůst vzdělanostní úrovně obyvatel. Obecná, nejvyšší možná vzdělanost obyvatelstva je jedním z cílů progresivních států. Vzdělaní lidé jsou však mnohdy ambicióznější a iniciují vlastní snahu kariérního růstu. Problém s nedostatkem pracovních příležitostí pro tuto stále rostoucí skupinu populace je dalším migračním problémem malých měst mimo suburbánní oblasti (Ježek, 2001). V případě malých měst však můžeme diskutovat opačný vývoj. Tito lidé tak spíše migrují do měst významnějších, případně malých měst v metropolitních oblastech těchto měst.

3 Možnosti regulativních zásahů veřejné správy do demografického vývoje měst

Demografický vývoj malých měst lze korigovat zejména motivací místních obyvatel zůstat v místě svého bydliště a lákáním obyvatel okolních venkovských obcí, či větších měst. Formy těchto nástrojů se mohou lišit. Lze přicházet s novými příležitostmi, či obnovovat, nebo revitalizovat příležitosti stávající. V případě budování nových pracovních příležitostí lze navíc aplikovat výhody ze strany měst související s nastěhováním se, či dojížděním do těchto sídel (Ježek, 2004). Významnou otázkou však zůstává, do jaké míry je ovlivňování jinak “přirozeného” migrování obyvatel mezi sídelními jednotkami žádané (Puldová & Ouředníček, 2006).

3.1 Budování dostupných bytových zón

Podle Pavlíka a kol. (2002) je nedostatek dostupných bytových jednotek jedním z mnoha důvodů, proč rodiny oddalují produkci potomků. Problematika špatné dostupnosti bytů však může sahat také do změn trendů v populačním vývoji malých měst. V případě, že mají malá města jistou centrální funkci, jsou tedy středem ekonomických a pracovních zájmů ve svém okolí, mohou vést vysoké ceny bytových jednotek k migraci na blízký venkov za dostupnějším bydlením. V případě, že jsou však malá města lokalizována v bezprostředním okolí větších center, jedná se mnohých případech o suburbánní zóny. Tyto zóny jsou následně vyhledávané právě pro lepší dostupnost bydlení v cenovém poměru vůči jádru. Prakticky platí vztah blíže jádru = vyšší náklady na bydlení. Míra vlastnictví vlastních domovů v rámci České republiky neustále stoupá, ačkoliv mezi lety 2011 a 2021 významně zpomalil. Zatímco v roce 1991 žilo 38 % domácností ve svých nemovitostech, k roku 2011 jich bylo již 56 % (Hegedüs, Horváth & Somogyi, 2017). Toto potvrzují taktéž data SLDB 2021 (ČSÚ, 2024), která navíc doplňují stav k roku 2021 na téměř 61 %. Tento fakt poukazuje na důležitost budování dostupného zázemí mladých rodin, které tak mohou dříve zvážit založení rodiny. Hegedüs, Horváth & Samogyi (2017) navíc poukazují na nákladnost bydlení. Výdaje za bydlení dosahují mnohdy 40 % příjmů obyvatel.

3.1.1 Revitalizace měst a jejich center

S problematikou suburbanizace na základě stavu vnitřního města se nepotýkají pouze větší města, kterých se tento fenomén může dotýkat ve větší míře, ale také města malá a střední. Špatný stav měst a snížené životní prostředí, může být jednou z mnoha příčin ztráty obyvatel. Místní se mohou stěhovat do dostupných přilehlých obcí, či rovnou větších měst za lepšími pracovními příležitostmi. Zlepšení stavu města v rámci revitalizace jeho centra může být něčím, co diverzifikuje konkrétní malá města a může zvýhodnit jedno před druhým v otázce poptávky vhodného místa na bydlení. Zároveň také snižuje nespokojenost obyvatel s prostředím a zamezuje potencionální amenitní migraci (Ježek, 2004).

3.1.2 Rozmístění znalostně náročných služeb

S nedostatkem pracovních příležitostí se potýkají zejména vzdělaní lidé, kteří mají problém s uplatněním svého oboru v menších sídlech (Ježek, 2004). V případě přehlédnutí lepšího finančního ohodnocení ve větších centrech, které je důvodem dojížděky za prací, případně stěhování, lze diskutovat alokaci znalostně náročnějších středisek do bližších “periferií”. Rozmístění znalostně náročných obchodních služeb, může být také silným faktorem přispívajícím kladné bilanci demografického vývoje malých měst. Důležitými faktory v tomto případě jsou malé geografické vzdálenosti, vyvinutá dopravní infrastruktura a významná role zahraničního kapitálu. Knowledge-intensive business service (dále jen „KIBS“) se však zaměřuje zejména na větší, metropolitní centra, z důvodu pozitivnější populační i ekonomické základny (Ženka & kol., 2017). Ženka & kol. (2017) uvádí pro KIBS dva scénáře:

První scénář předpokládá nesoulad lokalizace KIBS se základnou zpracovatelského průmyslu proto, že mají KIBS tendenci soustřeďovat se do větších center, či metropolitních středisek, zatímco zpracovatelé rozmisťují své průmyslové zóny nerovnoměrně a často jsou zastoupeni v nemetropolitních regionech a menších městech.

Druhý scénář předpokládá lokalizaci KIBS mimo metropolitní oblasti z důvodu úspor nákladů, nebo v geografické blízkosti významných zákazníků, či poskytovatelů služeb. Důležité však je, aby tato centra taktéž byla dopravně dostupná. Tato varianta předpokládá, že poroste znalostní komplexnost vzájemných transakcí, což bude mít vliv na nárůst významu osobní komunikace.

Výzkum Ženky & kol. (2017) vedený na úrovni ORP zjistil významné zastoupení stávajících KIBS v metropolitních regionech, přičemž v návaznosti na Český monocentrický model směřování obchodu a služeb silně dominuje Praha. Důvodem je dle všeho početnější zastoupení obyvatelstva, kapitálu, ale také zastoupení složek progresivních ekonomických aktivit. V rámci těchto aktivit, situovaných do kvartéru a kvintéru se dá pojednávat o zastoupení vysokých škol, vědecko-výzkumných institucí, či dalších organizací zaměřujících se na vědu a vývoj a v neposlední řadě produkční schopnosti zahrnující bankovníctví a finančnictví. Je-li sledována významná souvislost mezi KIBS a počtem obyvatel, mohou malá města po vybudování vhodné infrastruktury usilovat o lokalizaci této formy služeb. Následkem by měla být velká míra migrace, případně stěhování za prací (Ženka a kol., 2017). KIBS však nutně nemusí být implementovány do ekonomicky vyspělých regionů, naopak je mohou začít utvářet (Miles & Secien-Luna, 2022). Příkladem center s větším zastoupením KIBS mohou být Lanškroun (9 326 obyv.) či Vysoké Mýto, které však má přes 12 000 obyvatel (Ženka a kol., 2017; ČSÚ, 2022a). V rámci vyspělé společnosti rostoucí význam terciéru, potažmo kvartéru a kvintéru, do kterého KIBS spadají, se dá pojednávat o klíčové hráče v roli nástrojů demografické stabilizace, či demografického růstu (). Zmíněný význam těchto znalostně náročných služeb navíc do budoucna poroste, a tak může být umístění jednotlivých středisek v rámci hlubší periferie významným řešitelem problematického nedostatku pracovních příležitostí v upadajících malých městech, navíc může být řešením pro stále prohlubující se diferenciaci velkých a malých měst.

4 Metodická východiska

4.1 Malé město

V rámci práce je významné stanovit pojem „malé město“. Neexistuje totiž jedno „správné“ analytické vymezení této skupiny měst. Příkladem vymezení intervalů velikosti může být publikace Ježka (2021), který stanovil horní hranici na 20 tis. obyvatel a spodní neurčitě mezi 3–5 tis. Během stanovování je důležitým faktorem počet měst státu a celkový počet obyvatel. Není vhodné určit jednu míru pro všechny státy EU, pokud nejde například o účelovou komparativní mezinárodní studii. Poměrná velikost bude jiná ve spolkové republice Německo než v České republice. Velké množství států si tak definuje statisticko-administrativní hranici města samo a rozdílně. Běžné vymezení spodní hranice měst je však globálně mezi 2–5 tis. (Ježek, 2004). Toto téma byla předmětem už mezinárodním statistickým kongresem ve Vídni v roce 1887, který stanovil hranici mezi obcí a městem na 2 tis. obyvatel, podmínkou ale byla maximální zaměstnanost občanů v zemědělství 25 % (Ježek, 2001 & Ježek, 2004). Nelze však vyloučit budoucí změnu této hranice v návaznosti na demografický vývoj celé společnosti. Krajními extrémy vymezení jsou Dánsko, či Island se spodní hranicí 200 a Japonsko s 50 000 obyvateli. Horní hranice byla snížena na základě malého počtu měst v rozmezí 10–20 tis., která zároveň vytvářela velké populační rozdíly. K roku 2021 se jednalo o celkem 67 měst (ČSÚ, 2022a). Malé město tak bylo pro potřeby mého výzkumu vymezeno na 2–10 tis. obyvatel a bude zahrnovat 573 malých měst. Zkoumanými celky, označovanými jako „malá města“, však budou všechny obce, nikoliv pouze ta se statutem města. Normativní otázka není z hlediska sledování počtu sídelních jednotek relevantní. Případné vyčlenění obcí a městysů by vedlo ke zkreslení zkoumaného jevu. Statut města není nutně udělen pouze na základě počtu obyvatel. Může být obci udělen pro vysoký počet obyvatel, či z historického hlediska. Důsledkem jsou města pod 1 000 obyvatel a obce s daleko větším množstvím obyvatel. Extrémními případy jsou město Přebuz v okrese Sokolov, které je se svými 77 obyvateli nejmenším městem na území České republiky a obec Bystřice v okrese Frýdek-Místek, která naopak v důsledku 5261 obyvatel zaujímá prvenství jako nejpočetnější obec (ČSÚ, 2022c).

4.2 Sběr dat

Data byla sbírána celkem ze 3 hlavních databází, které byly součástí ČSÚ a ArcČR500. Počty obyvatel jsou uváděny k poslednímu dni daného roku. Pro potřeby stanovení malých měst v rozmezí 2-10 tis. obyvatel ke konci roku 2021 posloužila databáze ČSÚ (2023b) která obsahovala zejména počet všech obyvatel k roku 2021 a kódy obcí. V návaznosti na zjištění názvů a počtu malých měst došlo k tvoření detailní databáze, čerpající z „*Databáze demografických údajů za obce ČR*“ (ČSÚ, 2022a), která zdrojem všech měst ČR po okresech. Počátečním datem, vhodným pro sledování populačního vývoje celé škály těchto malých měst, bylo stanoveno 31.12.1989, z důvodu zobrazení ještě mnohdy původního stavu obyvatel ze socialistického systému. Výzkum populačního vývoje byl zakončen k 31.12.2021. Důsledkem vymezení tohoto období bude komplexní analýza v rámci celé dosavadní éry Českého postsocialismu. Sloučením kódů obcí (ČSÚ, 2023b) s jejich názvy a daty (ČSÚ, 2022a) vznikla databáze vhodná k propojení s ArcČR500 v3.3. Z těchto dat byly tvořeny následné mapové výstupy.

4.3 Výběr sledovaných ukazatelů

Praktická část práce vychází ze sledování jednoho ze základních socioekonomických trendů. Tímto trendem je demografický vývoj. Jak už je popsáno v úvodu metodiky, důležitými lety pro výzkum budou roky v období postsocialismu. Analýza bude probíhat dvoustupňově.

V prvním stupni bude obecně sledován populační vývoj všech „malých měst“, jenž splňují stanovený počet obyvatel pro zahrnutí do kategorie k roku 2021. Těchto měst je podle ČSÚ k požadovanému roku celkem 573. Populační vývoj, sledovaný od konce roku 1989, bude navíc srovnáván v rámci společenskoekonomických etap, oddělených zásadními milníky.

- 1989-1995 - etapa raných transformačních změn
- 1996-2003 - etapa extenzivní suburbanizace
- 2003-2007 - etapa ekonomického růstu I.
- 2008-2014 - etapa ekonomické krize a zotavování
- 2015-2019 - etapa ekonomického růstu II.
- 2020-2021 - etapa pandemická a postpandemická

Druhý stupeň bude charakteristický pro svou hloubkovou analýzu, pro kterou bylo v rámci výběru na základě typologie území (HAMPL & MARADA, 2015; PERLÍN, KUČERA & KUČEROVÁ, 2010) zvoleno 7 malých měst. Umístění těchto měst v rámci České republiky není lokalizačně příbuzné, účelem bylo zaštitit širší území celého státu a soustředit se na lokální rozdíly. Každá obec byla nejprve obecně představena. Zdroji užitými pro tyto účely byly zejména ČSÚ a oficiální stránky obcí.

Součástí této části bude interpretace charakteristik a odlišností oproti dalším zkoumaným městům na základě sledování věkové, etnické a vzdělanostní struktury vycházející ze SLDB z let 2011 a 2021 a analýzy strategického plánování měst. Zastřešením tohoto komplexního vývoje bude snaha predikovat budoucí vývoj na základě historického vývoje, struktur, plánů měst a obecných republikových trendů.

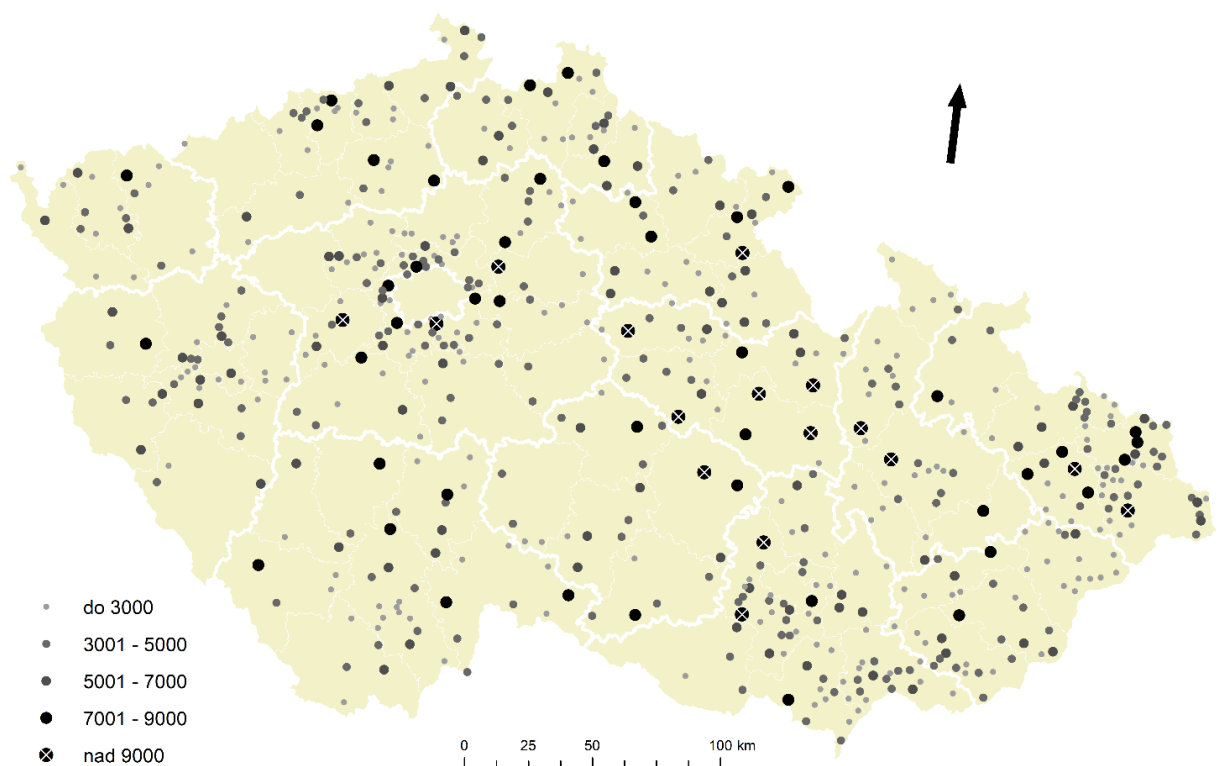
4.4 Výběr měst k případovým studiím

Výběr vhodných měst pro hloubkovou analýzu populačního vývoje má cílit zejména na města z různých regionů, na základě typologie prostoru. Cílem bylo zaměřit se na města, která pocítila v rámci stanoveného období významnou, či odlišnou demografickou změnu v kontextu ostatních malých měst. Demografická změna byla pro potřeby výběru zkoumána na počtu obyvatel těchto měst zejména v letech 2011 a 2021, které jsou pro aktuálnost práce nejvhodnější. Tyto roky jsou navíc jedinými, které lze detailněji strukturálně na základě dat z ČSÚ podepřít. V rámci lokálních extrémů je důležitým komponentem typologie venkovského prostoru s ohledem na potenciál rozvoje (PERLÍN, KUČERA & KUČEROVÁ 2010).

5 Analýza populačního vývoje

Malá města se v České republice nacházejí v poměrně rovnoměrném rozložení. Mnohá větší města suplují, či v historii nahrazovala nedostupná regionální střediska a stávala se tak v mnohých případech středem ekonomických i sociálních zájmů. Mimo tato „doplňující centra“ jsou malá města významnými v oblastech s dobrou dopravní dostupností do větších, mnohdy krajských měst (Perlín, Kučera & Kučerová, 2010), jež poskytují pracovní příležitosti, široké spektrum obchodních možností a rozvinutou sociální infrastrukturu. Pro rozdělení měst v rámci celé České republiky je vhodné brát v potaz fakt, že má každé město jiné dopravní, strukturální a finanční možnosti, vycházející nejen z jejich polohy (Hampl, 2005), populační velikosti (Perlín, Kučera & Kučerová, 2010), ale také ekonomických aktivit (Ježek & Mičudová, 2020). S ohledem na typologii venkovského prostoru (Perlín, Kučera & Kučerová, 2010) lze tato města rozdělit.

Mapa č.1: Malá města České republiky podle počtu obyvatel k roku 2021

Zdroj dat: ArcČR500 v3.3, ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Na základě rozdílů počtu obyvatel v malých městech mezi lety 2011 a 2021 byly stanoveny 3 skupiny obcí. Malá města s pozitivní, neutrální a negativní bilancí demografického vývoje. Tyto obce byly určeny pro potřeby lokalizace trendů v novodobějším populačním vývoji a v rámci diverzifikace malých měst pro potřeby zjištění jejich demografického vývoje.

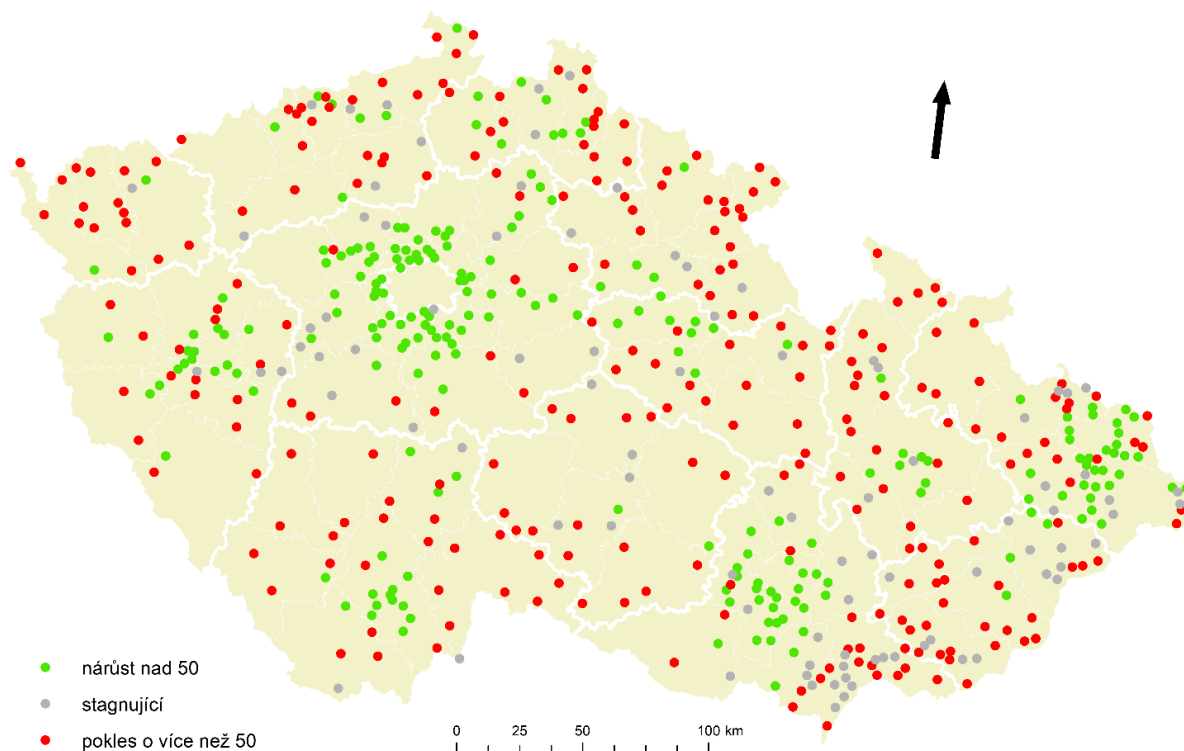
Malá města s kladnou demografickou bilancí, tedy obce s nárůstem obyvatel o více než 50 osob jsou významně situovány v oblasti větších měst, zejména Prahy, Brna, Ostravy, Plzně a Českých Budějovic. Celkem se jedná o 220 malých měst, což je v porovnání s obcemi negativní bilance menšina. Ačkoliv pojímají menší množství obyvatel, demografický vývoj v letech 1989 a 2011 poukazuje na silnou pozitivní bilanci. Počet obyvatel v těchto sídlech se zvýšil o 27,93 %, která vzhledem k celkové demografické velikosti těchto malých měst tvořila pouze 177 725 obyvatel. Tato města mají potenciál transformace na město vyššího řádu. Příkladem těchto měst může být Králův Dvůr (okres Beroun), s mimořádným nárůstem 2 997 obyvatel ve zmiňovaném desetiletém období, které vzhledem ke svému celkovému počtu 9 995 obyvatel a dlouhodobému kladnému vývoji. Tato města jsou výrazně méně náchylná na změny v rámci sledovaných společenskoekonomických etap, vyjímaje těch s nejvyšším dopadem, za které lze považovat etapu ranných transformačních změn a etapu pandemická a postpandemická, vzhledem k nízké ovlivnitelnosti.

Malá města s neutrální demografickou bilancí jsou taková, jejichž populační vývoj mezi lety 2011 a 2021 téměř stagnoval. Hranice pro tuto skupinu byla vymezena na -50-50 obyvatel. Tato města se nacházejí v oblastech přechodu mezi zónami měst v bezprostřední blízkosti větších měst a měst, jež významově upadají. Tato města, byť v menší absolutní míře, vykazují podobný trend popisující graf celkového počtu obyvatel malých měst v ČR. Jelikož významně nesměřují jedním, ani druhým směrem v demografickém vývoji, jsou v této kategorii znatelnými změny vycházející z jednotlivých etap. Počet demografickým růstem neutrálních měst je 95, tedy 16,3 % veškerých malých měst. Populačně jsou nejzanedbatelnějšími s 298 058 obyvateli k roku 2021. Ačkoliv je stejně jako v ostatních skupinách vývoj výrazně ponížen úbytkem počtu obyvatel v období transformačních změn, mezi lety 1989-2011 tato malá města populačně expandovala o 2,95 %.

Do poslední skupiny spádají ta malá města, jejichž negativní bilance byla v roce 2021 vyšší o více jak 50 obyvatel, než v roce 2011. Tato města jsou příčinou dělení do skupin

z důvodu, že je jejich trend výrazně jiný. Zprůměrovaný ukazatel malých měst v rámci celé republiky tak nevykazuje celou problematiku našich malých měst. Tato nejpočetnější skupina obsahuje 261 měst, nadpoloviční většinu a k roku 2021 pojímá taktéž více než polovinu všech obyvatel malých měst, téměř 1,18 mil. Dalo by se říct, že tato města od konce roku 1991 kontinuálně populačně upadají. Průměrný úbytek obyvatel v těchto městech byl mezi lety 2011 a 2021 větší než 260 obyvatel, nacházeli se zde však ta města, která evidovala více než 500. Nejhůře na tom byla Moravská Třebová, která v tomto období přišla o 956 obyvatel. Celkové ztráty oproti roku 1989 činí 13,91 %, 190 487 obyvatel.

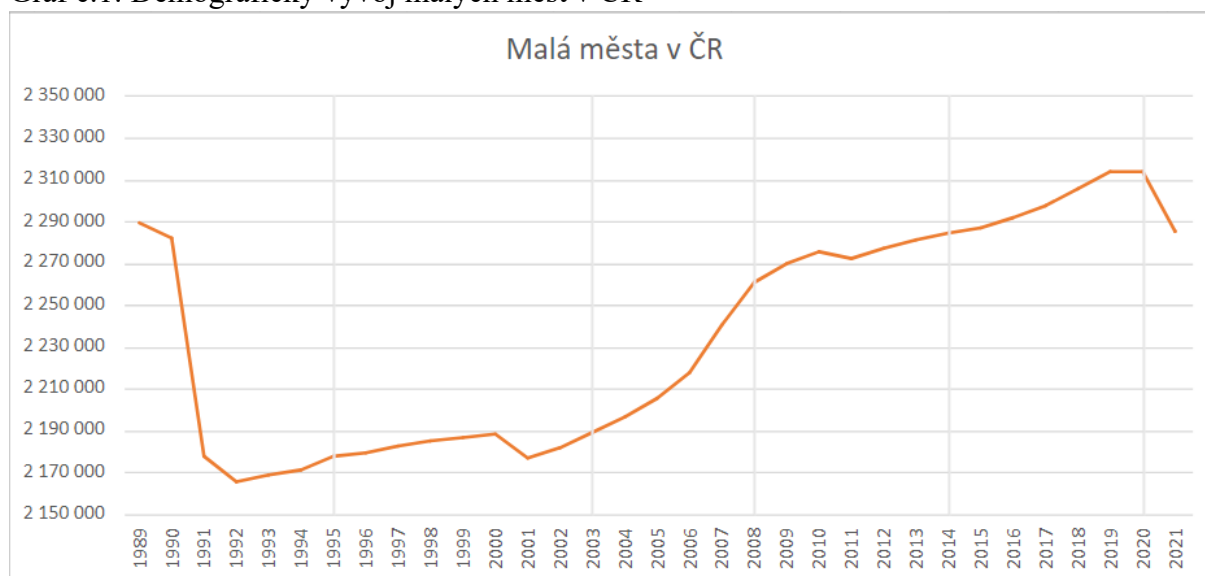
Mapa č.2: Změna počtu obyvatel malých měst mezi lety 2011 a 2021

Zdroj: ArcČR500 v3.3, ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

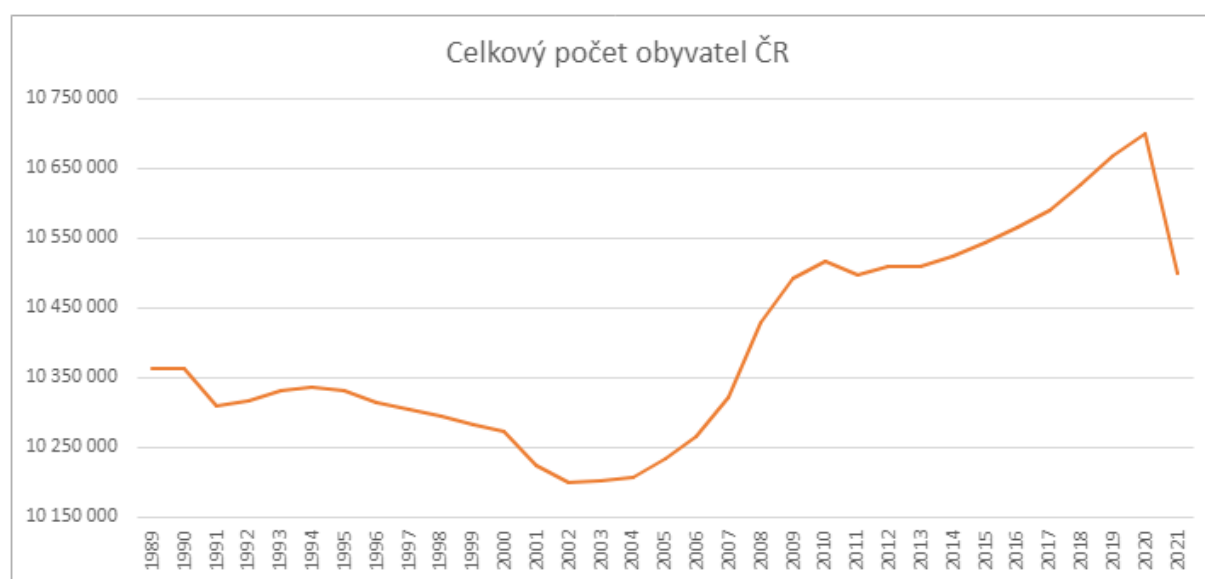
Pohyb obyvatel může přímo souviset s ekonomickou etapou domovského státu. Od roku 1989 prošla Česká republika několika významnými milníky. Tyto milníky byly podníceny významnými událostmi, či kontinuálními trendy.

Graf č.1: Demografický vývoj malých měst v ČR

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Graf č.2: Demografický vývoj České republiky

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

5.1 Etapa ranných transformačních změn (1989-1995)

V 90. letech docházelo v České republice a ostatních postsocialistických zemích k silné politické, ekonomické i sociální transformaci spojené se změnou režimu. Významný byl přechod z centrálně plánovaného na tržní systém a v rámci celé republiky docházelo k prohlubování diverzifikace předchozího dynamiky vývoje.

Malých měst, stejně jako obcí od roku 1989 kontinuálně přibývalo. Původem těchto měst je oddělení od větších celků, ke kterým byly během své historie připojeny (ČSÚ, 2022a; Rychtaříková & kol., 2021). Mezi lety 1989-2021 vzniklo celkem 32 z aktuálních malých měst, z čehož 30 právě do roku 1995. Nejvíce, 8 těchto měst, vzniklo v Moravskoslezském kraji z měst, kterými byly například Frýdek-Místek a Třinec. Vyšší nárůst zaznamenaly také kraje Jihomoravský, Středočeský, Ústecký a Olomoucký (ČSÚ, 2022a). Rychtaříková a kol. (2021) popisuje proces vzniku všech obcí na našem území, kterých pouze v roce 1990 vzniklo téměř 1684. Tento trend každoročně upadal až do roku 1995, po kterém vzniklo pouze pár jednotek nových obcí.

Významnou změnou je úpadek občanských sňatků. Mezi lety 1990-1991 klesla sňatečnost o 19 tis. Tento demografický proces přetrvává a v roce 1995 je evidováno pouze 55 tis. sňatků (5,3 na 1 000 obyvatel), což je zhruba třetinový propad v porovnání s rokem 1989. K výrazným změnám v rozvodovosti nedochází, nicméně do roku 1995 mírně stoupá rozvodovost mužů i žen ve věku 40-49 let. Významnou změnu spojenou s manželstvím pocítuje Česká společnost v rámci fertility. Nízká plodnost z roku 1991, pouhých 1,86 potomků na matku, v souvislosti se stále upadající porodností žen ve věku 20-25 let. Porodnost v manželství pocítuje mezi lety 1990-1995 32% úpadek (Fialová & Kučera, 1997).

Po roce 1990 dochází k masivnímu úbytku obyvatelstva malých měst. Již v rámci sledování tohoto vývoje lze konstatovat jistou podobnost mezi vývojem malých měst a České republiky jako celku. Transformace malá města však postihla výrazně větší mírou (ČSÚ, 2022a).

5.2 Etapa extenzivní suburbanizace (1996-2003)

Na začátku tisíciletí docházelo ke krizi ve vývoji měst. Ta se vyznačovala chaosem v dopravní infrastruktuře, nehostinností spojovanou se zhoršeným životním prostředím, nedostatkem bytů, suburbanizací obyvatelstva a byla spojována s vnitřními městy Ježek (2004). Vznikala suburbia, neboli předměstí. Tyto zástavby mohly být ve formě rodinných domů, či větších bytových jednotek. Hlavním důvodem bylo vytvořit zázemí zejména pro nové obyvatele měst. Pojem suburbanizace lze mimo fázi následující urbanizaci a stěhování se z měst do jejich suburbánních zón definovat také jako stěhování se z širšího okolí do těchto zón. Následkem tohoto chování, lze popisovat rostoucí význam suburbánních malých měst v okolí významnějších ekonomických jader. Hlavní

destinací, jež tuto formu migrace v českém postsocialismu vykazuje je dlouhodobě hlavní město Praha, jakožto ekonomicky nejvýznamější územní celek. V daleko menší míře však nelze opomenout např. Ostravu, Brno, Plzeň, Liberec, České Budějovice atd (ČSÚ, 2023b). Vzhledem k migraci městského i venkovského obyvatelstva dochází k tzv. sociální polarizaci. Tu lze sledovat zejména rozdílnou architekturou a stavem budov, ale také odlišným způsobem života. Zatímco původem městské obyvatelstvo může inklinovat k dojížděcí za aktivitami do větších měst, starousedlíci mohou vést život okolo živobytí, chování dobytka a zahradničení (Puldová & Ouředníček, 2006).

Vzhledem k rozdílnostem mezi demografickým vývojem maloměstským a celorepublikovým lze potvrdit možnou souvislost se stěhováním se obyvatel z městských center do suburbánních zón, tedy mnohdy malých měst. Počet obyvatel v malých městech zejména do roku 2000 kontinuelně stoupá (ČSÚ, 2022a).

5.3 Etapa ekonomického růstu I. (2003-2007)

Ekonomický růst je vždy pro obyvatelstvo dobrým indikátorem budoucího vývoje. Ačkoliv rok 2003 byl historicky nejhorším v rámci registrované míry nezaměstnanosti, dochází k jejímu snižování (Blažek & Csank, 2007). Vzhledem k rostoucímu kapitálu domácností a rozšiřování rodinného zázemí vzniká prostor pro zvyšování porodnosti, která se v tomto období poprvé od roku 1989 významněji zvyšuje (Rychtaříková a kol., 2021).

Z dat Rychtaříkové & kol. (2021) navíc vyplívá výrazné zvýšení hrubé míry migračního salda. Pro srovnání, v letech 1970-1991 se hodnoty této míry pohybovaly mezi 0,06-0,47, v rámci let 1991, 1997 a 2002 přesáhly hodnotu 1, kdežto v roce 2003 vystřelila hodnota na 2,53 a největší přírůstek byl sledován v roce 2007, 8,13. Hrubou mírou migračního salda se rozumí migrační saldo, tedy rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých, na 1000 obyvatel středního stavu v daném roce (ČSÚ, 2004).

Extrémní nárůst zahraniční migrace razantně zasáhl celkový vývoj počtu obyvatel v celé České republice a nárůst lze pozorovat také v oblasti malých měst zahraniční migrace směrem k malým městům však nelze úplně reflektovat (ČSÚ, 2022a). V tomto období lze uvažovat využití finanční situace rodin a stěhování se do stále lukrativnějších oblastí bydlení.

5.4 Etapa ekonomické krize a zotavování (2008-2014)

Období mezi lety 2008 byly charakteristické pro hospodářskou recesi. Ta negativně ovlivňuje zejména trh zaměstnanosti (Slach, Ženka & kol., 2021). Narůstá index ekonomického zatížení a klesá trend z etapy předchozího ekonomického růstu, hrubá míra migračního salda (Rychtaříková & kol., 2021). S ohledem na demografický vývoj popisován daty ČSÚ (2022a) však došlo v globálu na úrovni České republiky i malých měst spíše ke zpomalení předchozího trendu. Demografický nárůst mimo rok 2011 stále pokračuje, z čehož lze vyvodit pouze krátkodobé uspání jinak pokračujícího pohybu obyvatel.

5.5 Etapa ekonomického růstu II. (2015-2019)

Roky 2015-2019 popisuje Rychtaříková a kol. (2021) jako roky perspektivy demografického vývoje. Za významnou změnu považuje zvýšení průměrné hodnoty vitálního indexu, jenž popisuje počet živě narozených na 100 zemřelých. Po době ekonomické krize a jejího zotavování navíc opět narůstá hrubá míra migračního salda (Rychtaříková a kol., 2021). V případě demografického vývoje České republiky i malých měst dochází k mírnému zvýšení stávajícího růstu (ČSÚ, 2022a).

5.6 Etapa pandemická a postpandemická (2020-2021)

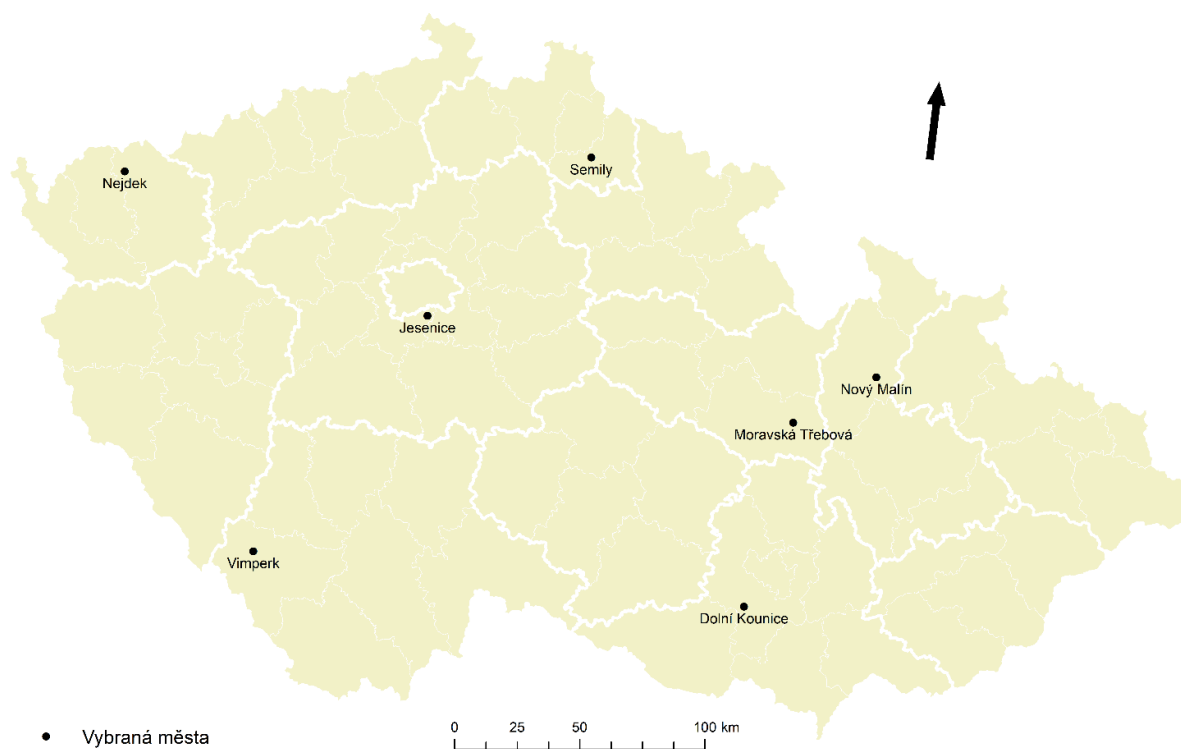
Poslední etapa je spojována s pandemií covid-19. Roky 2020 a 2021 byly klíčovými z hlediska vývoje populace jako takové a zasáhly též malá města. Období bylo výrazné zejména pro svou zvýšenou míru úmrtnosti, spojené s poklesem vitálního indexu. Mimo přirozenou migraci strádá v návaznosti na omezený pohyb a strach obyvatelstva také migrace mechanická (Rychtaříková a kol., 2021). Z grafů demografického vývoje České republiky a malých měst lze sledovat ve všech sledovaných případech (celkový stav, kladná, neutrální, záporná bilance) pozorovat znatelný pokles obyvatel (ČSÚ, 2022a).

6 Možné podmíněnosti tendencí

Tendence populačního vývoje malých měst mohou být odlišné. Z tohoto důvodu bylo zvoleno právě 7 měst, která budou sledována na základě divergentního demografického růstu, či lokálních kauzalit. Základem pro určení těchto měst byla demografická změna mezi lety 2011 a 2021 v návaznosti na typologii venkovských regionů Perlína, Kučery & Kučerové (2010). Zmiňované roky byly zvoleny na základě nejaktuálnějšího možného porovnání v rozmezí desetiletí, které je dostatečně dlouhou dobou vhodnou pro sledování určitého demografického vývoje. U malého města Dolní Kanice však byl také zohledněn rozdíl mezi lety 2019-2021 z důvodu globálního poklesu obyvatel v následku pandemie Covidu-19, což narušovalo požadavek zvolení města s téměř nulovou změnou obyvatelstva v období 2011-2021. Určení města, které dlouhodobě stagnuje na základě dat zkreslených globální katastrofou ve formě pandemie by popíralo veškerý předchozí vývoj a nemuselo by tak být zvolené město zcela relevantní. Města spadají do 7/8 typů venkovského prostoru Perlína, Kučery & Kučerové (2010). Jediným nezařazeným typem je strukturálně postižený průmyslový venkov, specifický pro oblast severních Čech. Území není turisticky vyhledávané a vyznačuje se nízkým rozvojovým potenciálem. Ačkoliv dochází k výkyvům na základě zkoumaných etap, trvalý demografický vývoj je zpravidla záporný.

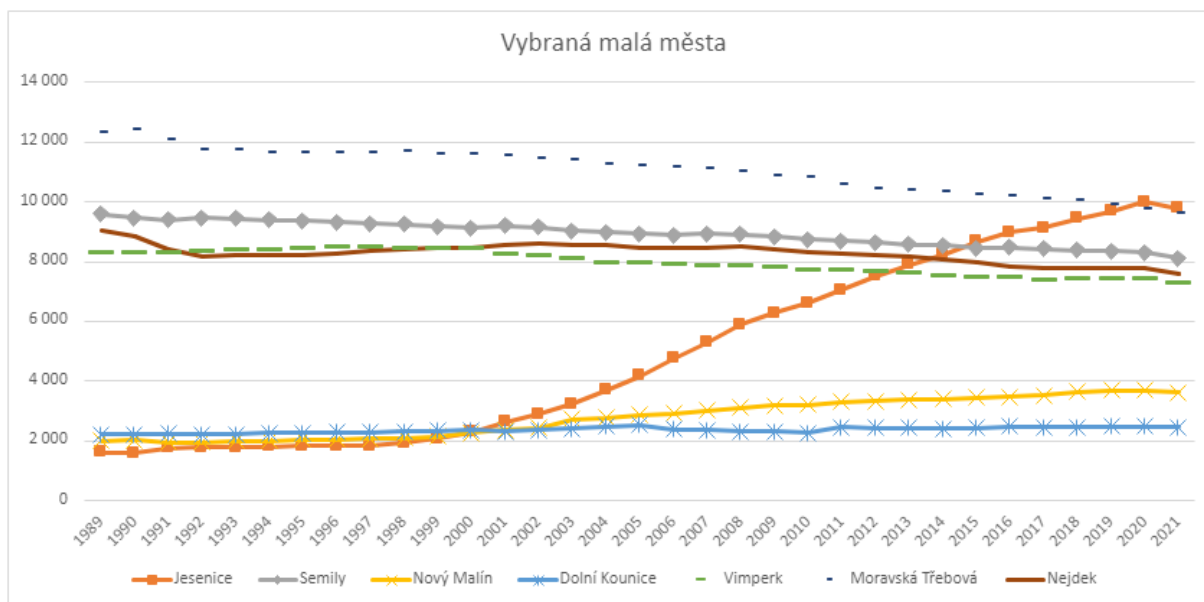
Finální města byla tedy zvolena zejména vzhledem k výraznému demografickému nárůstu, či poklesu. Sledována byla také města, jenž za těchto 10 let nevykazovala žádnou populační změnu, nebo neodpovídala předpokladům vycházejícím z typologie venkovského prostoru (Perlín & Kučera, 2010). Posledním faktorem byly jiné významné skutečnosti, které nasvědčovaly zajímavému vývoji, případně vykazovaly potenciál stát se významově silnějším, či slabším střediskem. Předmětem výzkumu tak byla zvolena města: Jesenice, Semily, Nový Malín, Dolní Kounice, Vimperk, Moravská Třebová a Nejdek. Všechny z těchto splňují kritérium odlišného typu venkovského prostoru dle Perlína, Kučery & Kučerové (2010).

Mapa č.3: Malá města ČR vybraná pro případovou studii

Zdroj: ArcČR500 v3.3, ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Graf č.2: Demografický vývoj malých měst případové studie

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

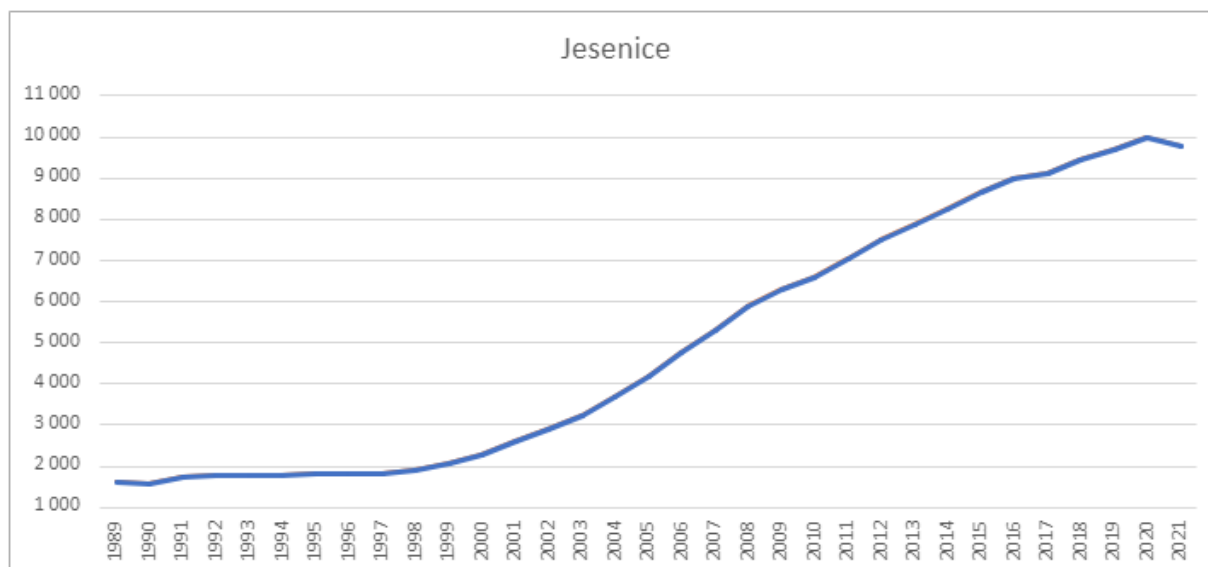
6.1 Jesenice

Město Jesenice je jedním z progresivně rostoucích malých měst. Populační velikost k roku 2021 byla 9777 obyvatel. Nachází se ve Středočeském kraji v okrese Praha-západ. Hranice Jesenice přímo sousedí s Hlavním městem Prahou a jelikož se nachází u sjezdu na D0, Pražský okruh, má velice dobrou dopravní dostupnost. Dle typologie prostoru se řadí do rozvojového venkova, charakteristického pro zejména okolí největších měst a hlavních rozvojových os, či dopravních koridorů, jichž je Praha hlavním představitelem. Význam má tento typ prostoru vzhledem k silnému populačnímu i ekonomickému růstu (Perlín & Kučera, 2010). Perlín & Kučera (2010) navíc zmiňují vysoký podíl nově postavených domů, či dotací právním subjektům. Toto tvrzení potvrzují data ČSÚ (2014), která popisují Jesenici mezi lety 1991 a 2001 jako obec s nejvyšším přírůstkem bytů, a to konkrétně o 248. Zvoleno bylo město zejména na základě populační změny v letech 2011 a 2021 kdy došlo k přírůstku 2741 obyvatel, což je po Králově Dvoře, ve stejném okrese 2. největší přírůstek v rámci tohoto období. Zajímavější je však pro svůj dlouhodobý vývoj Jesenice. První písemná zmínka o sídle sahá k roku 1088. (RISY, 2023a). Ani vzhledem ke své dlouhověkosti však nemělo město nikdy takové množství obyvatel. Ještě v roce 1989 evidovalo město pouze 1613 obyvatel, což je v rámci časové osy 2. nejnižší hodnota. Méně obyvatel bylo pouze rok po transformaci, kdy došlo k úpadku na 1575. Dlouhodobě se město nepotýkalo s žádnou další zápornou bilancí, do roku 1998 takřka stagnovalo, ale poté vlivem suburbanizace z velkých měst v následku přetížené infrastruktury, s kterou se Praha jakožto největší město, muselo potýkat, začalo docházet k výrazným populačním změnám. Těm napomáhala taktéž migrace obyvatel směrem k hlavnímu městu, kterou považuje významově město za nejvíce zásadní (Jesenice, 2012). Jesenice je díky své lokalitě vhodnou alternativou pro pracující v Praze, či jejím bezprostředním okolí. Nejvíce obyvatel bylo evidováno k roku 2020, který překvapivě ještě nebyl viditelně zasažen pandemií. V tomto roce město téměř dosáhlo do vyšší územní úrovně s počtem 9997 obyvatel. Nejvyšší populační rozptyl byl tedy mezi lety 1990 a 2020, nárůst v těchto 30 letech činil 8422 čili došlo k více než 530% přírůstku obyvatelstva. Obec kromě vysokého nárůstu obyvatel také zaznamenala zvýšenou míru obyvatel ve věku 15+ spojenou s větším množstvím vystudovaných. Data SLDB ukazují nárůst vzdělanostní struktury obyvatel. Zatímco v roce 2001 pouze 13,5 % z obyvatel Jesenice ve věku nad 15 let mělo vysokoškolský titul, v roce 2011 už se jednalo o 28,1 % (RISY, 2023a). Rostoucí trend potvrzuje rok 2021, ve kterém se skupina zvětšila na 32,4

% (ČSÚ, 2023d), díky čemuž se téměř srovnává poměr vystudovaných s maturitou a vysokoškoláků. Občané s nejvyšším dosaženým vzděláním středním s maturitou zvednuli svůj podíl z 27 % k roku 2001 na 33,8 % k roku 2021. K roku 2021 byl mechanický přírůstek více než 3x vyšší než přirozený.

Město Jesenice vytvořilo strategický plán už v roce 2012 a jeho naplnění očekává v letech 2025-2030. Tento plán zahrnuje zejména otázky spojené s extrémním přírůstkem populace, dopravním vytížením obce a životním prostředím. Již v roce 2012 se obec potýkala s výrazným omezením plochy vhodné k zastavění a mnohdy docházelo k výstavbě rodinných domů za hranicí městského území. Dlouhodobá snaha je vnímána v rámci zefektivnění výstavby, která byla rozeseta do několika částí napříč územím města a cílem je tak její sjednocení. Omezená velikost sídla navíc vyvolává otázku dlouhodobé udržitelnosti v rámci rozšiřování zástavby. Město zmiňuje diverzitu tvořenou jednotnými obytnými zónami, určenými vždy pro jednu konkrétní skupinu obyvatel. Dále chyběla veřejná prostranství, parky a obchodní ulice, což narušovalo městskou integritu. Tuto problematiku chce obec řešit „poměštěním“, které vychází z vytvoření jednotného centra sloužícího k rekreaci a obsluze místních obyvatel (Jesenice, 2012). Životní prostředí v obci je negativně ovlivněno zejména vysokou mírou zastavěného území a dopravou, která je zde vzhledem zmiňovanému sjezdu do centra Prahy velice frekventovaná. Město navíc zmiňuje křížení dvou silnic první třídy v centru, které je sice řešeno kruhovým objezdem, ale kapacitně situaci nezvládá. Vedená diskuse o obchvatu je poměrně komplikovaná vzhledem k možnému vytvoření bariéry k centru. Nepříjemnou je také vysoká hladina hluku ze silnic první třídy a D0 (Jesenice, 2012).

Graf č.3: Populační vývoj města Jesenice

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.2 Semily

Semily jsou nejsevernějším městem hloubkové analýzy. K roku 2021 poskytovalo město zázemí celkem 8120 občanům (ČSÚ, 2022a). Semily se nacházejí v jihovýchodní části Libereckého kraje, ve stejnojmenném okrese Semily, což z něj dělá jediné okresní město z analyzovaného vzorku. Město bylo zvoleno na základě poměrně vysoké negativní bilance obyvatel mezi lety 2011-2021, která byla jednou z nevyšších, a navíc navazovala na všechny roky předchozí (RISY, 2023b). Semily jsou jediným malým městem, které je zároveň městem okresním, tudíž by se dala očekávat jádrová funkce, jež běžně obyvatele do centra přivádí. Trend úpadku tedy popírá význam města, jakožto jádra určitého regionu. Za úpadkem může stát lokalizace poměrně blízkých měst s lepší infrastrukturou, kterými může být zejména Turnov, ale také Vrchlabí, Jablonec nad Nisou, případně Liberec. Velice významným městem pro Semily a jejich okolí je také město Turnov. Podle Perlína s Kučerou (2010) náleží Semily typově do nerozvojového sousedského venkova, která charakterizují jako velice hospodářky slabý a v rámci republiky jej lokalizují při hranicích krajů, jež lze také označit jako vnitřní periferii. Nerozvojový venkov je navíc mnohdy sídlem staršího obyvatelstva 65 let a projevuje se nízkým přírůstkem domů, či bytových jednotek, kterých zde přibilo v rámci let 1991 a 2001 nejméně (Perlín & Kučera, 2010). Ke stárnutí obyvatel zde opravdu s kontinuálním poklesem počtu obyvatel dochází. Zatímco v roce 2001 zde bylo ještě 1289 obyvatel starších 65 let, k roku 2011 už jich bylo 1561 a pro rok 2021 se uvádí 1952 obyvatel

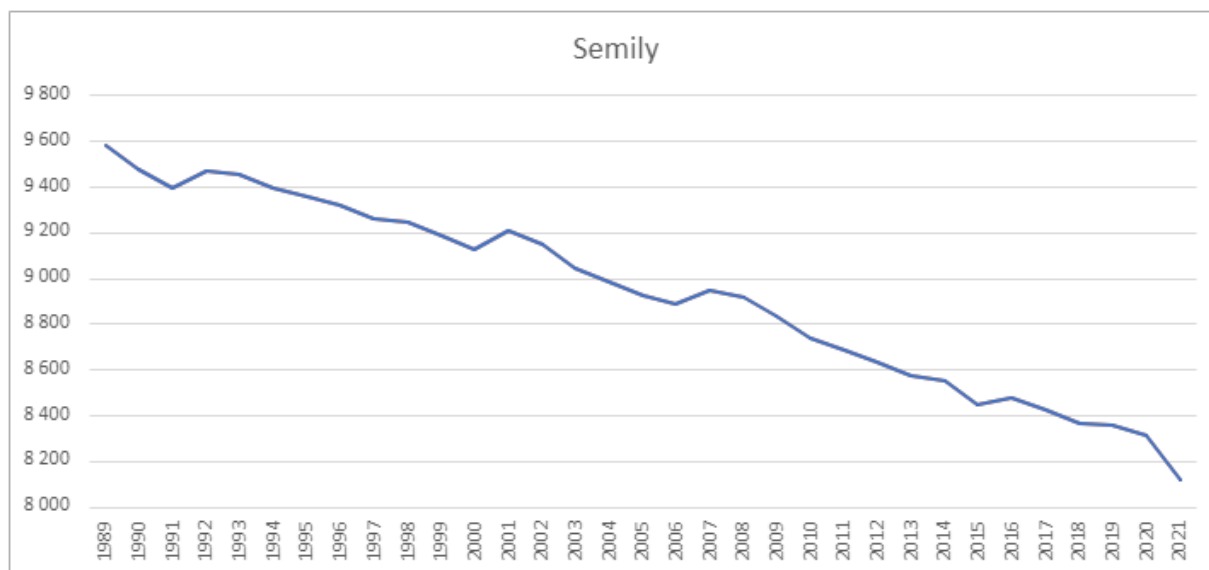
(RYSY, 2023b; ČSÚ, 2023b). Zajímavý je kontinuální nárůst vysokoškolského vzdělání, které je oproti procentuálnímu zastoupení Jesenice zanedbatelný, avšak v rámci Semil nikoliv. Zatímco v roce 2001 mělo vysokoškolské vzdělání pouze 7,2 % populace, k roku 2021 vzdělanost stoupla na 12,3 %. Míra maturantů dlouhodobě stagnuje mezi 26-30 %, ale počet učňů rapidně klesá, mezi lety 2001 a 2021 došlo téměř k 22% poklesu. To může být dáno vymíráním obyvatelstva v pokročilém věku. Nezaměstnanost v roce 2021 nepřekročila 3 % (RISY, 2023b; ČSÚ, 2023d). Perlín & Kučera (2010) navíc podtrhují zaostalost občanské vybavenosti, které nepřispívá nízká míra dotací.

Město Semily se s populačním úpadkem dle dat ČSÚ (2022a) potýká již od roku 1989, který se na budoucím vývoji oproti ostatním sídlům razantně neprojevuje. V rámci kontinuální negativní bilance stavu obyvatel však lze hovořit o čtyřech výrazných oživení v rámci populačního růstu. Ta přišla v letech 1992, 2001, 2007 a 2016. Nejvíce obyvatel měla obec k roku 1989, kdy zde žilo na 9582 občanů, město nezažilo výrazný extrém v podobě jednorázového významného propadu demografického stavu, tudíž mělo nejméně obyvatel v roce 2021, pouze 8120. Budoucnost města je dlouhodobým vývojem poměrně přeurená a neočekává se obrácení trendu populačního vývoje. Semily však v rámci programu rozvoje (2020) cílí na motivaci občanů pozbyt ve městě. Na negativní populační bilanci má dle města největší vliv přechod z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Města se navíc dotkla celosvětová recese textilního průmyslu a ztráta východního trhu, který považují za méně náročný. Semily nebyly technologicky vyspělými a v kombinaci s nízkou produktivitou práce a stále zvyšující se konkurencí docházelo k zániku nejprve místních textílek, poté firmy TOFA, která byla zaměřena na dřevozpracující průmysl a významný pokles zaznamenala strojírna AXL. Tyto skutečnosti vedly ke snížení pracovních příležitostí a místní byli nuceni dojíždět za prací do vzdálenějších měst, případně vyjíždět úplně mimo region. To vedlo k postupnému vystěhovávání obyvatel. Vzhledem k poklesu příjmů a zvyšujícímu se podílu důchodců docházelo k snižování se kupní síly, která neumožňovala vznik nových podniků (Semily, 2020).

Jedním z cílů měst je dlouhodobá podpora podnikatelů, která má podpořit růst ekonomické aktivity Semil. Podporu směřuje město zejména snížením daní a poplatků a zvýšením marketingu směrem k firmám. Velkým omezením města je lokalita v úzkém údolí řek Jizery a Olešky, která omezuje rozšiřování ploch směrem k bytové zástavbě, či budování podniků. Město vykazuje snahu využít brownfieldy, kterých je vzhledem

k významnému populačnímu úbytku a krachu firem velké množství. Příležitost vidí Semily zejména v odvětví cestovního ruchu, poukazují na blízkost zejména Českého ráje a Podkrkonoší. Zlepšení technického zázemí a zvýšení věhlasu města může vést k rozšíření rekreačních bytů, či středisek, což by do budoucna mohlo přivést i stále obyvatele (Semily, 2020).

Graf č.4: Populační vývoj města Semily

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.3 Nový Malín

Nový Malín je malým městem v okrese Šumperk, jehož vznik se datuje až k roku 1350 (ČSÚ, 2019). Jako jediné z vybraných měst nemá statut města, což se odvíjí i v rámci jeho struktury a chování. Přímo hraničí s okresním městem, kterým je Šumperk. Okres jako takový má na svoji rozlohu a lokalitu v rámci České republiky velké množství malých měst, celkem 11, přičemž 8 z nich spadá do moravské periferie (Perlín & Kučera, 2010). Obyvatelstvo se soustředí v jakémisi údolí, jehož středem je řeka Morava (Desná). Populačně jsou zde 4 nejvýznamnější města. Šumperk jakožto okresní město schraňuje správní funkci a většinu zájmů. Zábřeh a Mohelnice jsou doplňujícími centry podobného typu a Hanušovice zaštiťují severní část okresu. Mohelnice i Hanušovice navíc počtem obyvatel spadají do kategorie malé město. Město Nový Malín by se nyní dala považovat za „šumperské suburbium“ a je Šumperkem silně ovlivňována (Nový Malín, 2022). Město je považováno za jedno z nejrychleji rozvíjejících se v rámci obcí Olomouckého kraje. Obec uvádí nárůst bytových jednotek od roku 1990 o zhruba 400. Bezprostřední

blížkost Šumperka je faktorem snižujícím výdaje za budování infrastruktury. Ještě v roce 2011 vyjížděla téměř polovina pracujících mimo obec (Nový Malín, 2022). Populační vývoj mezi lety 2011-2021 byl kladný, došlo k přírůstku 331 obyvatel (ČSÚ, 2022a). Nejedná se o jeden z nejvyšších přírůstků, ale v rámci lokálních podmínek je tento nárůst poměrně vysoký. Moravská periferie, ve které se Nový Malín nachází je autory Perlínem & Kučerou (2010) popisována podobně jako rozvojový venkov, v němž se nachází Semily, jako vnitřní periferie. Charakteristická je tato periferie pro nižší index vzdělanosti a k roku 2005 Perlín s Kučerou (2010) zmiňují vysokou míru nezaměstnanosti. Dále popisují nízkou turistickou aktivitu s velkým potenciálem území, jelikož jsou obce dobře občansky vybavené. Nový Malín však vzhledem k přídržnosti k Šumperku řadu z těchto faktorů splňovat nemusí. Jednou ze zajímavostí byla k roku 2001 téměř nulová etnická diverzita, bydleli zde prakticky jen Češi. Vzdělanost obyvatel prakticky ve všech skupinách kontinuálně narůstá, jedinou stagnující jsou učni. Těch mezi lety 2001 a 2021 přibýlo pouze 25. Pouze zanedbatelné množství obyvatel v letech 2001, 2011 a 2021 jsou starší 65 let, což se také odráží na přirozeném přírůstku, který je na rozdíl od ostatních měst, či krajů kladný. V roce 2021 zemřelo 36 místních obyvatel, narodilo se jich však 38 (RISY, 2023c; ČSÚ, 2023d).

Celkový populační vývoj od roku 1989 zhruba odpovídá křivce měst s kladnou demografickou bilancí. Lze zpozorovat mírný pokles mezi lety 1990 a 1991 způsoben zejména urbanizací obyvatel, poté až do roku 2021 docházelo k přírůstku. Stejně jako u většiny ostatních států došlo k propadu během postcovidové éry (ČSÚ, 2022a).

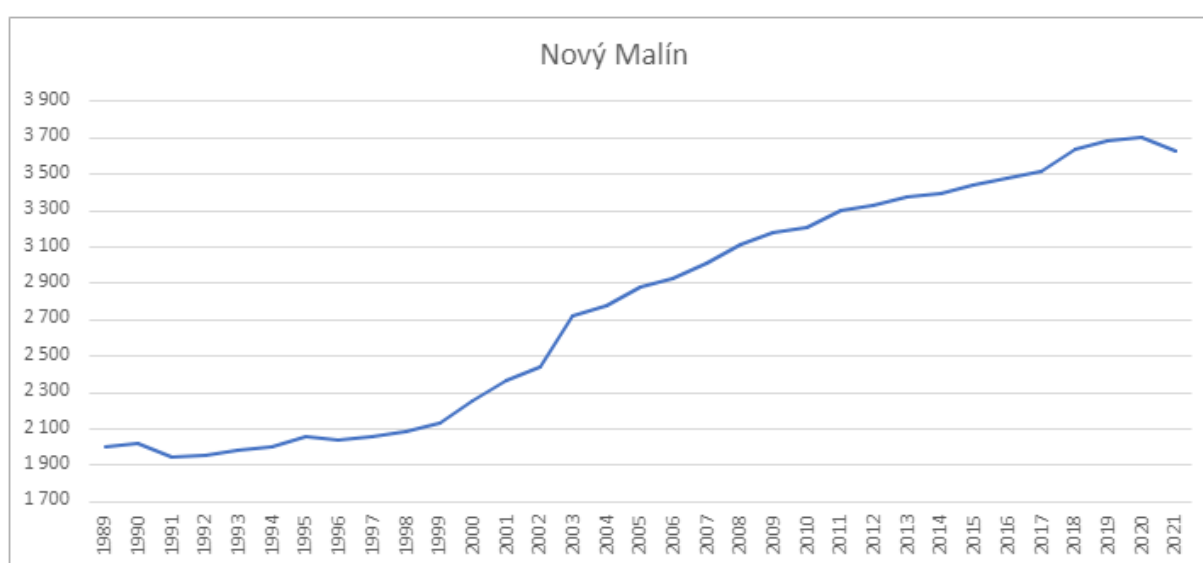
Toto malé město, ač jej tak lze populačně označit, se strukturou a charakterem prezentuje čistě jako obec. Čerpá z potenciálu mladého obyvatelstva, prezentuje se lokalizací vlastní mateřské a střední školy, místní TJ Sokol a Sborem dobrovolných hasičů. Jako své zápory vnímá nutnost dojížděky za zaměstnáním a silnou závislost na Šumperku, ze které se dle mého názoru v nejbližších letech nevymaní. Potýká se s nedostatkem dopravních spojů, nepříjatelým stavem některých chodníků a komunikací a problematikou černých skládek (Nový Malín, 2022).

Do budoucna obec plánuje zřídit ubytovací zařízení, turistické trasy a zlepšit dopravu do obce. Nárůst turismu vnímá Nový Malín jako příhodný. Nelze zapřít potenciál přírodního turismu, část obce spadá do CHKO Jesení a dostupnost přírodního bohatství velice příjemná. Ubytování v obci by navíc mohlo být žádané i samotnými návštěvníky, jelikož se nacházejí v blízkosti Šumperka a taktéž v přijatelnějším prostředí. Strach má Nový

Malín pouze z budoucího narušení tradičního chodu obce. Jako příležitost však vidí vytvoření podmínek pro malé a střední podniky, jejichž zázemí může být vybudováno v brownfieldu bývalé cihelny (Nový Malín, 2022).

Obec si o své obyvatele pečuje, což je znát z budoucích projektů. Ty se zaměřují zejména na zkvalitnění občanské vybavenosti a revitalizaci centra. Do budoucna lze z demografického hlediska předpokládat navázání na tempo růstu před covidovou krizí. Zlepšování infrastruktury a prostředí buduje kvalitní zázemí pro nové rodiny (Nový Malín, 2022).

Graf č.5: Populační vývoj obce Nový Malín

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.4 Dolní Kounice

Dolní Kounice jsou v rámci demografického pohybu nejzajímavějším městem analýzy. Nacházejí se v Jihomoravském kraji, okrese Brno-venkov a jsou poměrně dostupné z Brna. První písemná zmínka je z roku 1181. Město územně spadá pod nedalekou ORP Ivančice (RISY, 2023d). Statut města byl Dolní Kounici odebrán v roce 1964, ale opět navrácen k roku 1998 na základě dekretu předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miloše Zemana. (TIC Dolní Kounice, 2023).

Dle Perlínovi a Kučerovi klasifikace venkovského prostoru (2010) vzhledem k postavení vůči Brnu spadá Dolní Kounice do vybaveného moravského venkova, charakteristického zejména vybaveností obcí technickou infrastrukturou a veřejnými službami. Jelikož je pro místní důležitá dojíždka za prací, je zde většinou rozvinutá dopravní infrastruktura a

významně nízký podíl trvale neobydlených domů. I přes vlivy migrace zůstává v obcích velký počet rodáků (Perlín & Kučera, 2010), což potvrzuje poměrně nízká mechanickou migraci založena na demografických datech k obci (RISY, 2023d). Demografický rozdíl mezi lety 2011 a 2021 byl +7 obyvatel. Přírozený přírůstek města se od roku 1989 do roku 2021 pohyboval mezi -14-18. Ve sledovaném období se ročně rodilo mezi 16-40 dětmi a umíralo 17-36 místních. Nejvýznamnějším determinantem demografického vývoje Dolní Kounice byla migrace, která úřadovala zejména mezi lety 2003-2007, kdy město sledovalo nejen vysoký kladný, ale také záporný mechanický pohyb obyvatel. Rozdíl mezi spodní a horní hranicí stavu obyvatel v obci však není razantní. Nejméně obyvatel v rámci období 1989-2021 mělo město k roku 1993, kdy zde po silném období urbanizace žilo 2205 obyvatel. Největší stav byl evidován k roku 2005, 2513 obyvatel. Nejvýznamnější demografický propad zaznamenala obec mezi lety 2005 a 2010, kdy došlo pravděpodobně k suburbanizaci obyvatel v návaznosti na ekonomický růst. Mezi těmito roky činila negativní bilance obyvatel -260 původních občanů. V roce 2021 obec po nestálém vývoji opět pojímá 2461 občanů (ČSÚ, 2022a). Nestálý vývoj však může být opticky zkreslený na základě nízké odchylky mezi minimální a maximální hodnotou.

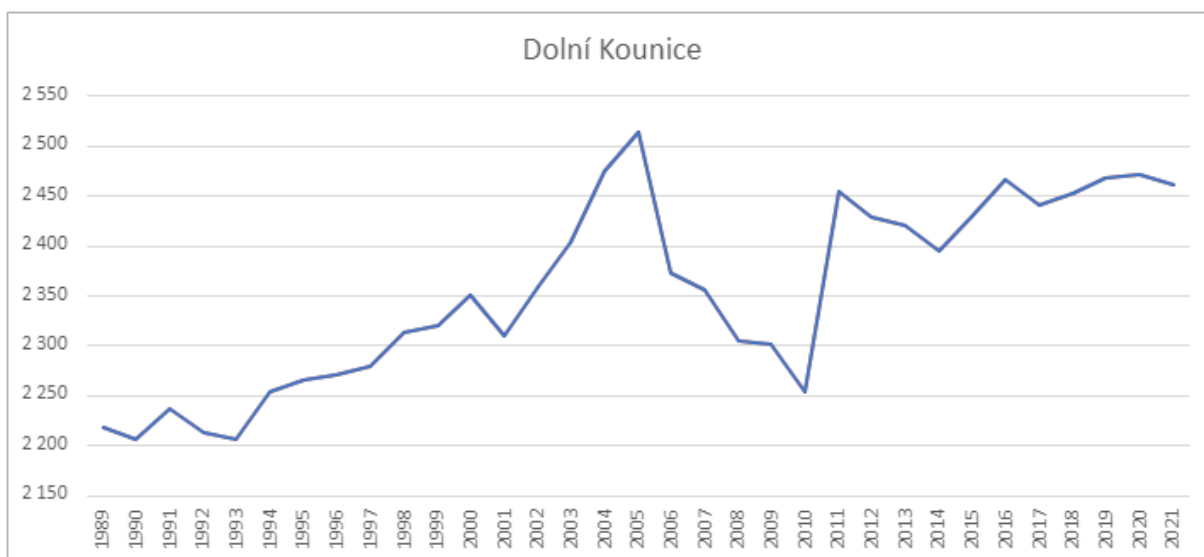
Vzdělanostní struktura se vyvíjí na základě moderních trendů. Dlouhodobě přibývá obyvatel s vysokoškolským vzděláním a středoškolským s maturitou, kontinuálně ubývá počet pouze vyučených. Oproti roku 2001 stoupl k roku 2021 počet občanů s vysokoškolským titulem o 138, což nyní tvoří více než dvojnásobný počet původních vysokoškoláků. Učňů z původních 863 ubyla více než stovka. Mezi lety 2001 a 2011 o více než 10 % stoupl počet obyvatel starších 15 let na 2083, k roku 2021 tento stav však klesl na 2023, což může naznačovat migraci mladší a mnohdy ambicióznější populace a zároveň přírůstek v dětských řadách (RISY, 2023d; ČSÚ, 2023d). Přírůstek mladších 15 let je k roku 2021 zřejmý a také stále přibývá populace starší 65 let. Významným je také velice nízký podíl sňatků a rozvodů. Nových manželství v roce 2018 vzniklo 10 a rozvodů se uskutečnilo pouze 6 (RISY, 2023d).

Plán rozvoje měst vnikl pro období od roku 2017 na neurčito, přičemž většina projektů má termín realizace do roku 2022. Centrum zájmů obce je zaměřen zejména na potřeby občanů (Dolní Kounice, 2016), nikoliv turistů, kterých zde podle předpokladů Perlína s Kučerou (2010) vzhledem ke své lokalitě příliš nezavítá. Záměrem je budovat perfektní zázemí, rozšiřovat sportoviště a podporovat místní nestátní, neziskové organizace. Tvrzení, že jsou potřeby místních stavěny na první místo potvrzují realizované projekty.

Ty jsou zaměřeny převážně na financování dopravní a pěší infrastruktury, rekonstrukci kanalizace, rekonstrukci školy, zdravotního střediska a výstavbu sportovní haly. Reklamu obec staví na základě vývoje počtu obyvatel od roku 2010 do roku 2016, který je při stanovení 100 % k roku 2010 v rámci Jihomoravského kraje a České republiky silně nadprůměrný. Dolní Kounice však klade důraz také na životní prostředí a aktivitou podporující oživení turismu v obci je vytvoření odpovídající cyklostezky do ORP Ivančice, jehož jsou Kounice součástí (Dolní Kounice, 2023).

Budoucí demografický vývoj by mohl pokračovat ve formě stagnace. Město nekoná kroky pro zvýšení atraktivity oblasti novým přistěhovalcům, ale snaží se udržet obyvatele stálé. Trend mírného nárůstu s občasným úpadkem odpovídá plánu rozvoje obce a vyhovuje místním potřebám.

Graf č.6: Populační vývoj města Dolní Kounice

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.5 Vimperk

Vimperk je malým městem v okrese Prachatice, v Jihočeském kraji. Nachází se v oblasti Pošumaví. Po Prachaticích, které jen o pár obyvatel překonávají mnou stanovenou horní hranici malého města, je v okrese 2. největším městem. Oproti ostatním hlouběji zkoumaným městům má ohromnou katastrální plochu. Doposud nejvíce měl Nový Malín, který se rozkládal na 2733 ha (RISY, 2023c) a nejméně Dolní Kounice, které se rozléhají pouze na 897 ha. Katastrální plocha Vimperku je 8004 ha a spadá do ní velké množství menších osad (RISY, 2023e). Vzhledem ke své velikosti však eviduje mezi lety 2011 a

2021 demografický úpadek. Mezi těmito lety došlo ke ztrátě 252 obyvatel. K roku 2021 sídlilo zde sídlilo 7255 obyvatel, což z Vimperka činí 53. populačně největší malé město a 2. populačně největší analyzované město. Dle Perlína & Kučery (2010) spadá typologicky město do intenzivní rekreační oblasti, která je dle autorů významná především pro turistický ruch, který je mnohdy zdrojem financí místních obyvatel. S tímto trendem se navíc pojí nízká míra nezaměstnanosti a v rámci typů prostoru téměř nejvyšší míra vzdělanosti obyvatelstva (Perlín & Kučera, 2010). Intenzivní rekreační oblasti se v rámci České republiky podle Perlína s Kučerou (2010) vyskytují na Šumavě, Jizerských horách, Krkonoších a Moravskoslezských Beskydech a jejich podhůřích.

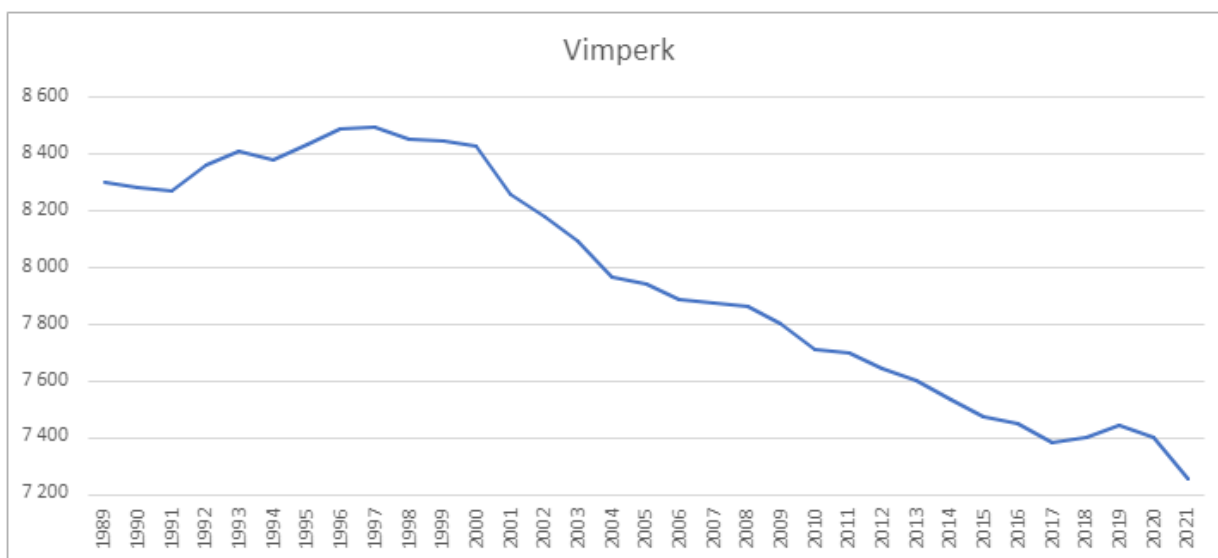
Demografický vývoj nepocítil významný propad během transformačních změn, naopak již v roce 1992 eviduje více obyvatel než po revoluci (ČSÚ, 2022a). V roce 1989 však došlo k ukončení činnosti řadou místních podniků (Vimperk, 2023). Své populační maximum po lehkém poklesu v roce 1994 vnímalo město na konci roku 1997, kdy zde žilo 8491 obyvatel. Po roce 2000 však dochází k kontinuálnímu poklesu, jež byl pouze přerušen stagnací v letech 2004-2005, 2006-2008, 2010-2011 a mezi lety 2017-2019 došlo k opětovnému oživení, které však nevydrželo dopady covidové krize. Vzhledem k dlouhodobé negativní bilanci došlo mezi lety 1997-2021 ke ztrátě 1236 obyvatel, což je rovno více než 14,5 % stavu populace z roku 1997. V průběhu let je zřejmá pokles míry porodnosti, zejména po roce 1994. Dlouhodobý problém však město eviduje v řadách mechanického pohybu obyvatel (ČSÚ, 2022a).

V rámci vzdělanostní struktury dochází i na úkor populačnímu poklesu k absolutnímu přírůstku občanů s maturitou a vysokoškolským vzděláním. Poměr maturantů k roku 2021 je druhým nejvyšším v rámci detailně rozebíraných měst. Oproti roku 2001 došlo k 4,6% zvýšení v poměru k celkovému stavu obyvatel (RISY, 2023e; ČSÚ, 2023d). Tvrzení Perlína & Kučera (2010) o vyšší míře vzdělanosti se zde v rámci obyvatel s nejvyšším dosaženým vzděláním vysokoškolským zde neodpovídá realitě. Poměr těchto obyvatel s celkovým počtem sice od roku 2001 kontinuálně roste, z původních 7,5 %, ale k roku 2021 nepřesahuje 12 % (RISY, 2023e; ČSÚ, 2023d). Soustředěnost vzdělaných obyvatel však může narůstat v rámci sekundárního bydlení. Významným faktorem ovlivňujícím aktuální stav může být stále rostoucí význam turismu (Vimperk, 2020). Oproti jiným městům zde dochází k roku 2018 k výraznému kladnému poměru mezi sňatky a rozvody, kdy na 1 rozvod připadá 1,81 sňatku (RISY, 2023e).

Město Vimperk na základě strategického plánu (2020) pro roky 2021-2030 zaměřuje zejména na opětovný populační vzestup. Samo město se vnímá jako jádro. Snahy ekonomického charakteru vedou k rozvoji maloobchodu a služeb v centru města. V rámci rozšiřování populačního zázemí navíc plánuje budování atraktivního, a hlavně dostupného bydlení. Vzhledem ke své stále fungující střediskové funkci se snaží obec investovat do všech dostupných forem vzdělání přes předškolní po středoškolské. Úsilí o zlepšení zázemí evidují také místní lékařská a sociální infrastruktura. Vzhledem k progresivnímu stárnutí populace by mohlo být významné budování starobinců a rozšiřování lékařské základny. Město svůj potenciál vidí také v návaznosti na lokalitu na silnici 1. třídy, která je hlavní spojkou ze Strakonice na hranice a v. n. Lipno.

Zlepšení infrastruktury může být klíčovým determinantem pro zvýšení popularity obce. Budoucí demografický vývoj se může uchýlit kterýmkoliv směrem. Předcovidová situace naznačovala opětovný nárůst zájmu, což může být pozitivním znamením. V případě vnímání vývoje dlouhodobého populačního vývoje v kladné hladině předpokládat nelze.

Graf č.7: Populační vývoj města Vimperk

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.6 Moravská Třebová

Moravská Třebová se nachází v Pardubickém kraji, v okrese Svitavy (RISY, 2023f). Město by se dalo proti ostatním sledovaným celkům považovat za strukturálně odlišné. Rozdíl v pojetí základny je znatelný vzhledem z mnohdy historicky nadřazené role oproti konkurenčním malým městům. Větší města České republiky se v období transformace často potýkala s odlučováním jednotlivých menších celků se samostatnou původní historií. Tento trend se nevyhnul ani Moravské Třebové. První ztrátu evidovala hned v roce 1990, kdy přišla o území s 191 obyvateli na úkor obce Útěchov. V dalším roce, v roce 1991, se oddělily další 3 územní celky, pojímající 407 občanů. Tyto celky byly přiřazeny obcím Gruna, Malíkov a Radkov. Zatímco do konce roku 1990 pokračoval předchozí trend růstu, charakteristický pro někdejší socialistické státy. Tato oddělená území společně s globálním trendem urbanizace zapříčinila významný propad k roku 1992, během kterého město evidovalo populační manko celkem 698 obyvatel. Do roku 2001 se dá hovořit o mírném pokles, až stagnaci. V rámci počtu obyvatel se střídal jak demografický růst, tak pokles. Od roku 2002 však započala éra kontinuálně se prohlubující negativní bilance. Jednorázové zesílení trendu lze vyzorovat mezi lety 2010-2011. Důležitou je zmínka demografického úbytku, na jehož základě bylo město vybráno. Moravská Třebová je městem, které mezi lety 2011-2021 dosáhlo nejhorší negativní bilance s 956 obyvateli. Rozdíl nad druhým městem, kterým byl Lanškroun, činil 165 obyvatel. Město Moravská Třebová se navíc do požadované populační velikosti pro vymezení malého města vlivem dlouhodobé degradace dostala až v roce 2019, kdy její demografický stav klesl na 9948 obyvatel. Pokud bychom brali v potaz demografický růst od roku 1994, tedy roku po ranných transformačních změnách, Moravská Třebová by byla druhým nejvíce strádajícím sídlem k roku 2021 (ČSÚ, 2022a).

Dle typologie venkovského prostoru (Perlín & Kučera, 2010) lze zařadit město do kategorie neprofilovaný venkov. Ten je charakterizován na základě velice průměrných ze sledovaných hodnot sloužících k rozřazení obcí v rámci typologie. Do této skupiny spadají ty celky, jež zbyly a nejsou výrazné. Autoři vycházejí z předpokladu, že se jedná zejména o populačně malé obce s absencí růstu, podprůměrnou občanskou vybaveností, nízkým indexem vzdělání a taktéž velice chatrným rozvojovým potenciálem. Budoucnost a charakter těchto sídel autoři považují za neznámý. Typologii částečně odporuje populační velikost sídla, která však kontinuálně a poměrně rychle ubývá. Vzdělanostní index je nižší zejména v rámci obyvatel s vysokoškolským vzděláním, které má 10,8 %

zdejší populace. Míra však dlouhodobě roste, v roce 2001 nejvyšší vzdělání mělo pouze 8,1 %, k roku 2021 už těchto osob bylo na 9,1 %. Na úkor absolutního úbytku mezi lety 2001-2021 se jedná o nárůst o 110 obyvatel. Populační skupina s nejvyšším dosaženým vzděláním středoškolským s maturitou taktéž dlouhodobě roste, zatímco v roce 2001 zde bylo 2186 osob, v posledním sledovaném období se jednalo o 2409. K roku 2021 tak procentuální zastoupení vzrostlo na 29,1 %. Počet vyučených občanů mezi lety 2001 a 2021 stagnuje mezi 37-39 %. Zatímco ostatní sledovaná města evidovali nedobrovolnou nezaměstnanost k roku 2021 do 2,8 %, RISY (2023f) uvádí pro Moravskou Třebovou více než 3,8 %.

Na základě strategického plánu z roku 2018, aktualizovaného v roce 2022, plánuje město zacílit zejména na zatraktivnění stávajícího zázemí města, které by mělo pomoci udržet stávající obyvatele, případně přilákat nové. Finance hodlá Moravská Třebová směřovat, mimo zatraktivnění volnočasové infrastruktury, taktéž na podporu školství, či životního prostředí. Primární vizí je zastavit pokles počtu obyvatel, snaha stát se oblíbeným místem pro rodinný život a vhodným pro podnikání. Tomu by měla být nápomocná podpora růstu malých a středních firem. Jedním z primárních preventivních opatření proti úbytku obyvatel je investice do výstavby dostupného bydlení zejména menších rodin, tzv. startovacích bytů. Důraz město dbá navíc na rekonstrukci bytů stávajících. Spuštěn je také projekt na vyčlenění a rekonstrukci domů vhodných pro sociální bydlení (Moravská Třebová, 2022).

Budoucí populační vývoj zřejmě bude navazovat na dosavadní trend kontinuálního demografického poklesu. Město se nachází v jisté periférii a v blízkosti 4 dalších malých měst s více než 9 tis. obyvateli. Vzhledem k aktuálním projektům by však město mohlo demografický vývoj zpomalit.

Graf č.8: Populační vývoj města Moravská Třebová

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

6.7 Nejdek

Posledním městem hloubkové analýzy je Nejdek v Karlovarském kraji, ve stejnojmenném okrese Karlovy Vary. Příznačné je svou lokalitou v horách a i přes, byť slabé, rozmístění okolních obcí tvoří periferní oblast pro blízké Karlovy Vary. Sídlo má 7608 obyvatel a v mezi lety 2011-2021 zde došlo k populačnímu úbytku o 682 měšťanů (ČSÚ, 2022a).

Dle Perlína & Kučery (2010) lze Nejdek zařadit do problémového rekreačního venkova. Tento typ prostoru se v rámci České republiky nachází převážně v pohraničních oblastech doosidlovaných po druhé světové válce. Velký poměr bytových jednotek je určen k sekundárnímu bydlení spojenému s horskými sporty. Turisticky se jedná o velice lukrativní venkovskou oblast s vysokým potenciálem. Problematickou však může být místní ekonomická a sociální struktura. Oblastmi zmítá vyšší míra nezaměstnanosti (Perlín & Kučera, 2010), která je v Nejdku vyšší než 4,37 % (RISY, 2023g). Dále je problematická míra vzdělanosti obyvatel.

Vzhledem k dlouhodobým datům za roky 2001-2021 lze popsat dlouhodobě jedno z nejvyšších procentuálních zastoupení občanů s nejvyšším dosaženým vzděláním středním s výučním listem. Ačkoliv je zde v roce 2021 na 27,3 % obyvatel s dokončenou maturitou, ještě v roce 2001 jich bylo pouze 19,7 %. Podíl vysokoškolský absolventů je dlouhodobě velice slabý. Data za desetiletí jsou silně podprůměrné v porovnání

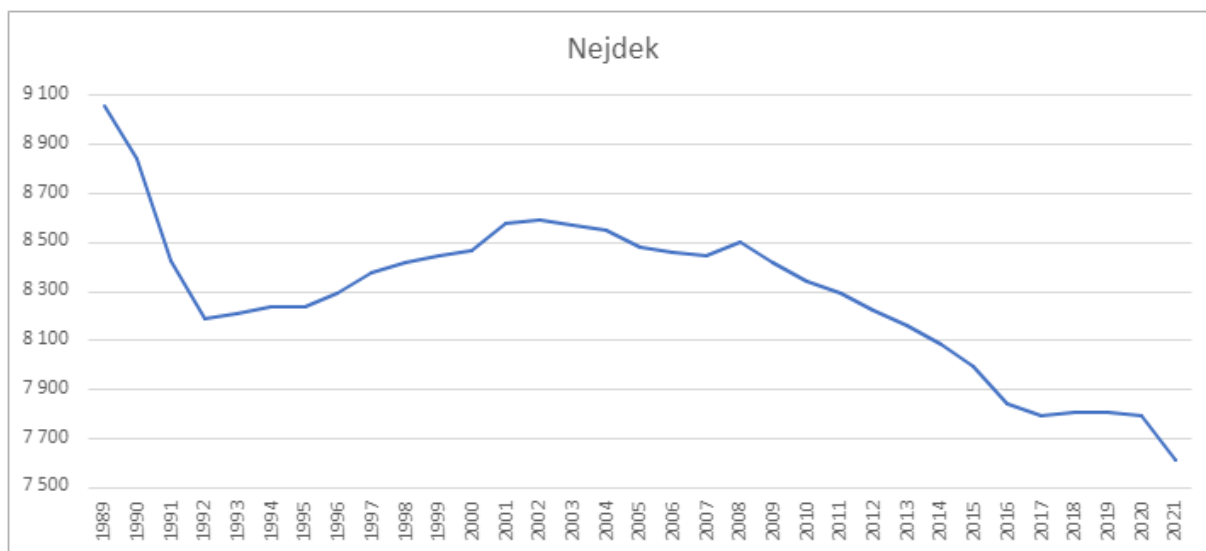
s ostatními analyzovanými městy. K roku 2001 mělo pouze 243 obyvatel dokončené vysokoškolské vzdělání, což v přepočtu činí 3,4 % celkového stavu populace za rok 2001. V roce 2011 už byla míra vyšší, 4,7 %, ale nejnovější data za rok 2021 poukazují na pouhých 6,8 % (RISY, 2023g; ČSÚ, 2023d).

Demografický vývoj obce mezi lety 1989-2021 je poměrně různorodý. V období postsocialistických transformací docházelo k silnému úbytku, který byl zesílen oddělením celkem čtyř územních celků na úkor jiných obcí. Už v roce 1990 byly 3 celky přiznány obcím Nové Hamry, Smolné Pece a Černava, což prohloubilo již tak záporný stav o dalších 252 obyvatel. V roce 1991 navíc své území vybojovala také obec Vysoká pec, spolu s 227 obyvateli. K roku 1992 tak mělo město z původních 9057 pouze 8188. Od roku 1993 započala vlna opětovného nárůstu populačního stavu, který však trval pouze 10 let. Rok 2003 byl opět zlomovým a obrátil vývoj Nejdku opět ke stavu transformačnímu, stav obyvatel v tomto roce však činil 8565 obyvatel. Mimo jednorázový nárůst v roce 2008 se následně dá pojednávat pouze o negativním přírůstku, který byl po stagnaci mezi lety 2017-2020 završen závěrečným poklesem v návaznosti pandemií covidu-19. Celkový pokles od roku 1989 činil 1449 obyvatel (ČSÚ, 2023g). Vzhledem k pozdějšímu doosidlování je evidován nízký poměr rodáků a starších 65 let (Perlín & Kučera, 2010; ČSÚ, 2023g).

Město v rámci svého strategického plánu pro roky 2019-2025 zmiňuje zejména dobrou dopravní dostupnost do Karlových Varů, případně Ostrova. Mimo covidový propad město svůj demografický vývoj považovalo za stagnující, což lze za roky 2016-2020 potvrdit. Do budoucna bude probíhat snaha o zvrácení ekonomické propasti, v níž se město a celý kraj nachází. Za rok 2016 Nejde (2019) uvádí 58,5 % HDP na obyvatele z průměru EU28 v paritě kupní síly, což je výrazně méně než v okolí. V rámci vnitřního prostředí se město chce soustředit zejména na rozvoj stávající infrastruktury a služeb, které považuje za potenciálně významné pro budoucí chod centra. Podnikatelské prostředí totiž nevnímají jako přijatelné. Pro vhodnější zázemí případných podnikatelů se plánovaná investice do školství, jež má pomoci se zvýšením aktuální vzdělanosti. Jelikož si město je vědomé potenciálu cestovního ruchu, plánuje navíc podporu stavu životního prostředí a její udržitelnosti, spolupráce v průmyslových sektorech, a také podporu rozvoje cestovního ruchu (Nejde, 2019).

Nejdek se v rámci svých plánů odkazuje na historickou hodnotu města a doufají jeho opětovnému demografickému růstu. Vzhledem k předcovidovému vývoji tento pozitivní růst nelze vyloučit. Extrémní nárůst populace však také nelze předpokládat, ačkoliv na to má Nejdek předpoklady v rámci základní, poměrně dostačující technické infrastruktury.

Graf č.9: Populační vývoj města Nejdek

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

7 Budoucnost malých měst v národním sídelním systému

Malá města lze diverzifikovat na základě typologií prostoru. Ta se však vzhledem ke strukturálním změnám a vývoji demografického chování může měnit. Od roku 1989 zesílené trendy urbanizace i suburbanizace, kombinované se znatelnou metropolizací výrazně upravují trendy vývoje. Budoucnost malých měst nelze určit vzhledem ke skupině všech malých měst, jelikož bude docházet ke zkreslování skutečného jevu. Vzhledem k sledovanému období 1989-2021 je třeba zmínit, že prognózou 10 let je myšlen vývoj do roku 2031. Pokud bychom vyházel z teorie suburbanizace mladých rodin, směrem z jádra i “periferie”, případně stěhováním do nemetropolitních malých měst, přes celkový nejspíše kladný budoucí růst vycházející z celkového vývoje počtu obyvatel v malých městech ČR, je nutno považovat stárnutí generací. Důležitou myšlenkou je přechod generace Z, jejíž první zástupci narozeni v roce 1997 budou v roce 2027 překonávat hranici 30 let, kterou lze považovat za prvopočátky plánování vlastního bydlení. Generace Z, tedy alespoň její zástupci z let 1997-2007 jsou v rámci věkové pyramidy ČR nejméně početnými. Lze tak v budoucnu očekávat mírnou kolizi s dosavadním demografickým nárůstem malých měst.

Za velkou hrozbu pro budoucí vývoj malých měst lze považovat neustálé stárnutí populace. K důchodovému věku se pomalu přibližuje velice početná generace s nejvyšším počtem ovlivněným tzv. Husákovými dětmi. Problematika bude však aktuálnější spíše kolem roku 2040. Důvodem je totiž stále populárnější kontraurbanizace, nebo amenitní migrace obyvatel pokročilého věku. V kombinaci s velice silnou generací přicházející do důchodového věku mohou nastat zajímavé zvraty ve vývoji. Nelze však vyloučit migraci tohoto obyvatelstva s významných ekonomických center do mnohdy klidnějších, maloměstských.

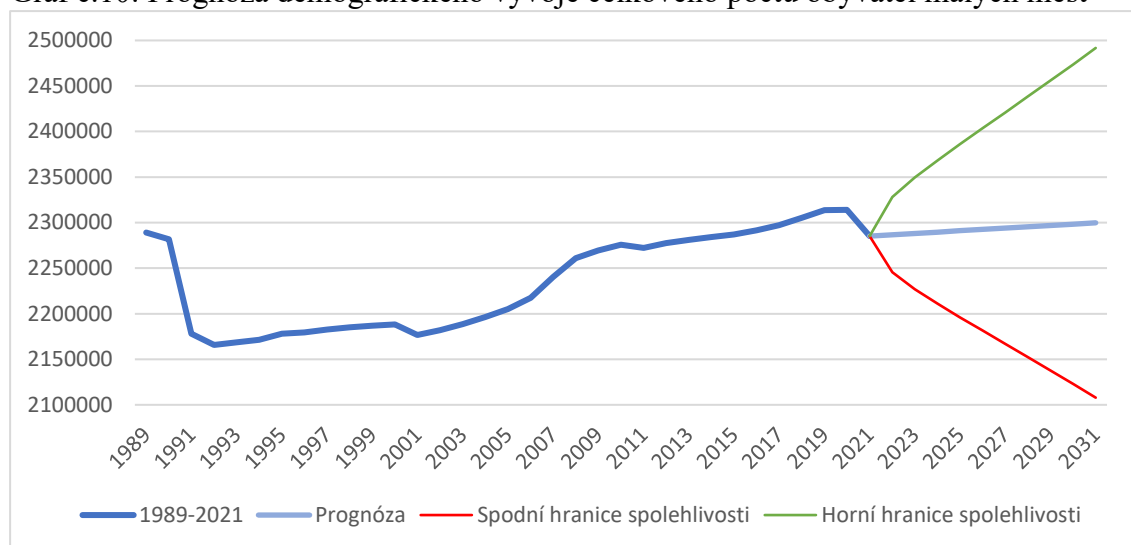
Význam malých měst s kladným vývojem mezi lety 2011-2021, a to zejména v největších metropolitních oblastech, lze považovat za dlouhodobý. Pouhou změnou může být jejich transformace na města vyššího řádu, nebo pohlcení významnějším městem. Jelikož lze z práce vyčíst významnost lokalizace daných měst, je možno konstatovat ztrátu významu většiny měst s neutrální, či negativní bilancí.

7.1 Populační vývoj malých měst v následujících 10 letech

Demografický vývoj celkového počtu malých měst lze do budoucna i na základě úpadku během covidové a postcovidové éry očekávat kladný. Obecně u všech sledovaných skupin je možné konstatovat, že by tento jednorázový zásah do společnosti neměl mít významný dopad na dlouhodobý vývoj po vyznění následků této pandemie. Sezónnost v posledním sledovaném období je v rámci dlouhodobého vývoje poměrně problematická, proto je vhodné zmínit existenci jistých „mantinelů“, kterými jsou horní a spodní hranice spolehlivosti. Jedná se o krajní hodnoty předpokládající extrémní pozitivní, či negativní dlouhodobý vývoj vycházející z demografického stavu minulých let.

V rámci prognózy sledující vývoj celkového počtu obyvatel v malých městech lze předpokládat v pocovidovém období opětovný kontinuální demografický pozitivní rozvoj. Hlavním rizikem spojeným s případným populačním úbytkem je transformace měst do jiné velikostní skupiny. Tato transformace bude pravděpodobně probíhat v okolí jader České republiky. Malá města v okolí zejména Prahy, případně Brna nevykazují důvod demograficky upadat. K negativní bilanci zejména v těchto městech by mohlo dojít na základě přetížené infrastruktury dopravní, či obslužné. Případné snížení rychlosti růstu těchto sídel by mohl ovlivnit také faktor budoucí urbanizace, nebo dezurbanizace. Otázkou však zůstává, do jaké míry je urbanizace ve vztahu k větším městům reálná vzhledem k omezeným transformačním možnostem právě těchto center. Dezurbanizace by mohla ovlivňovat vývoj oběma směry. Tato myšlenka vychází ze směru, ve kterém případná dezurbanizace probíhá. Deurbanizace, nebo také kontraurbanizace je chápána zejména jako depopulační trend spojován s určitým populačním jádrem (Cloke, 1985).

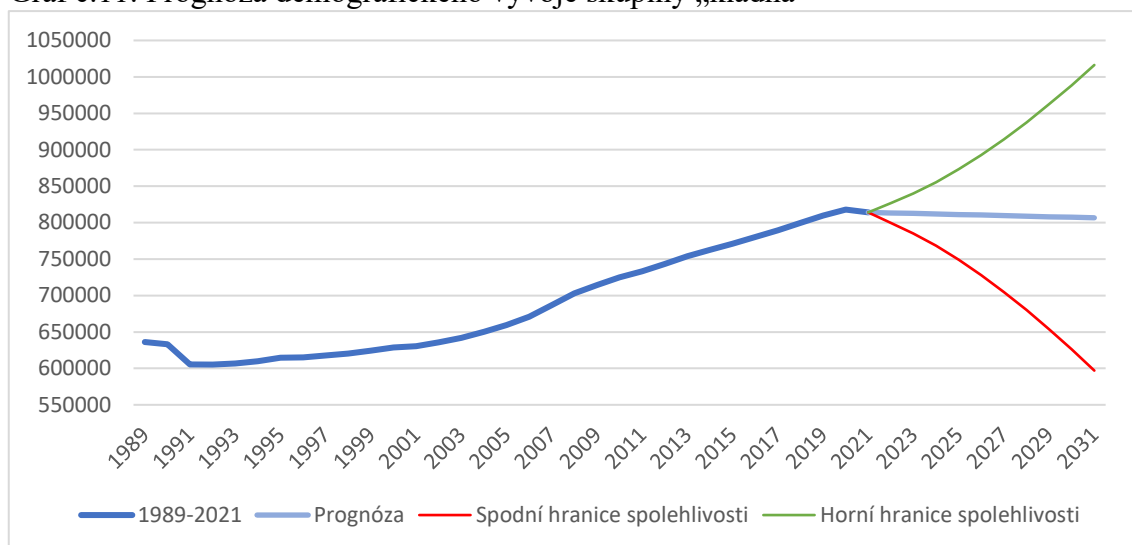
Graf č.10: Prognóza demografického vývoje celkového počtu obyvatel malých měst

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Malá měst s kladným demografickým přírůstkem nevykazují známky změny tohoto trendu. Prognózu negativně ovlivňuje opět demografický pokles v rámci posledního roku, tedy 2021. Vzhledem k předchozímu vývoji lze předpokládat takový stav, při kterém se křivka bude pohybovat téměř u horní hranice spolehlivosti prognózy. Otázkou však je, kdy populační vývoj dosáhne maxima, které bych charakterizoval jako střed maximální kapacity malých měst a obyvatel stěhujících se právě do těchto zón. Lze předpokládat, že se jedná o obyvatele původně z přídruženého řádově významnějšího města, případně obyvatele snažící se přiblížit významnému středisku. V rámci delší časové osy je také nutno dbát důraz na možnosti jádra. Obzvláště dopravní spoje většími městy, jenž jsou pro dopravu ze suburbii významnými, mnohdy evidují výrazné nadužívání. Z celkového počtu 220 kladných měst lze zhruba 70 významově zahrnout pod populační zázemí Prahy, zatímco pouze 33 malých měst můžeme přidružit k Ostravě a 31 je zahrnuto v okolí Brna. Rozdíly v počtech jsou poměrně znatelné, další České Budějovice ve svém nejbližším okolí evidují 13 těchto sídel a Plzeň už pouze 11. V případě připuštění dalších 12 malých měst k území dálnice č. 11, které mohou připadat jak pod Prahu, tak pod Hradec Králové či Pardubice se v rámci republiky vyskytuje pouze 50 dalších malých měst. Vzhledem k formátu, či významu těchto sídel lze sledovat naprosto odlišný budoucí vývoj oproti těm městům, která v posledním desetiletí demograficky stagnovala, či strádala.

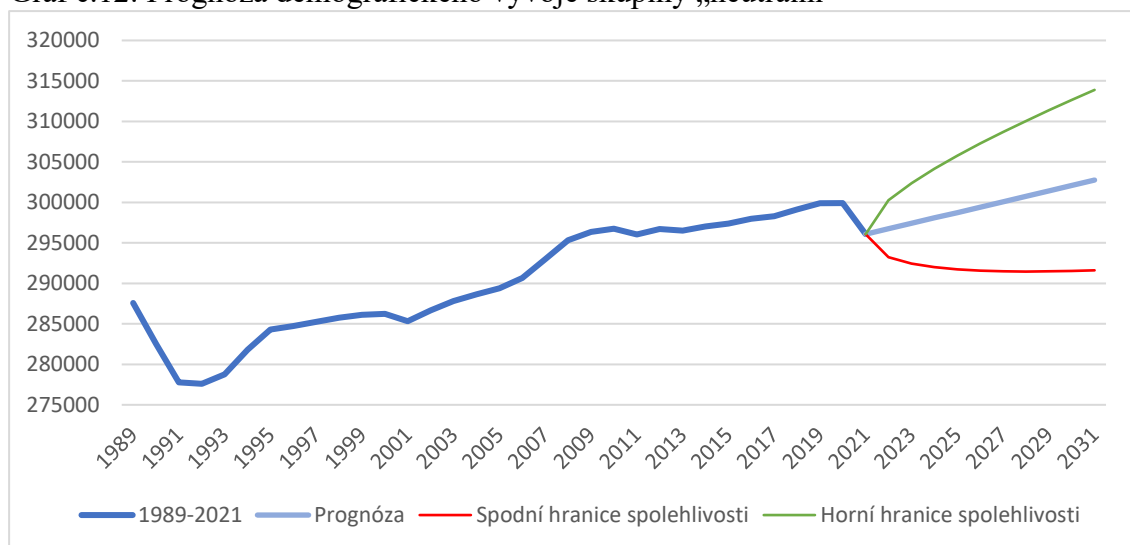
Graf č.11: Prognóza demografického vývoje skupiny „kladná“

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Města s neutrální bilancí jsou ve sledovaném období charakteristická svým rozmanitým vývojem v rámci celé postsocialistické éry, avšak vzhledem k rozpětí maximální a minimální hodnoty lze tvrdit, že tato sídla již poměrně dlouhodobě stagnují, ač vykazují mírné hodnoty kladné bilance. Tato města jsou lokalizována především pomyslném pomezí mezi jednotlivými zájmovými středisky, případně střední vzdálenosti jádra a periferie. Lze předpokládat kladný demografický růst, v případě, že nedojde k výrazným strukturálním změnám v rámci České republiky. Spodní hranice spolehlivosti předpokládá, že při kontinuálním poklesu obyvatel se tato ztráta během několika málo let zpomalí a tato sídla začnou spíše stagnovat s nulovým přírůstkem. Pravděpodobnějším scénářem je však navázání na kontinuální slabý demografický růst probíhající od roku 2011 do etapy covidové a postcovidové. Tato města by mohla být cílem případné kontraurbanizace na základě většinou venkovštějšího charakteru.

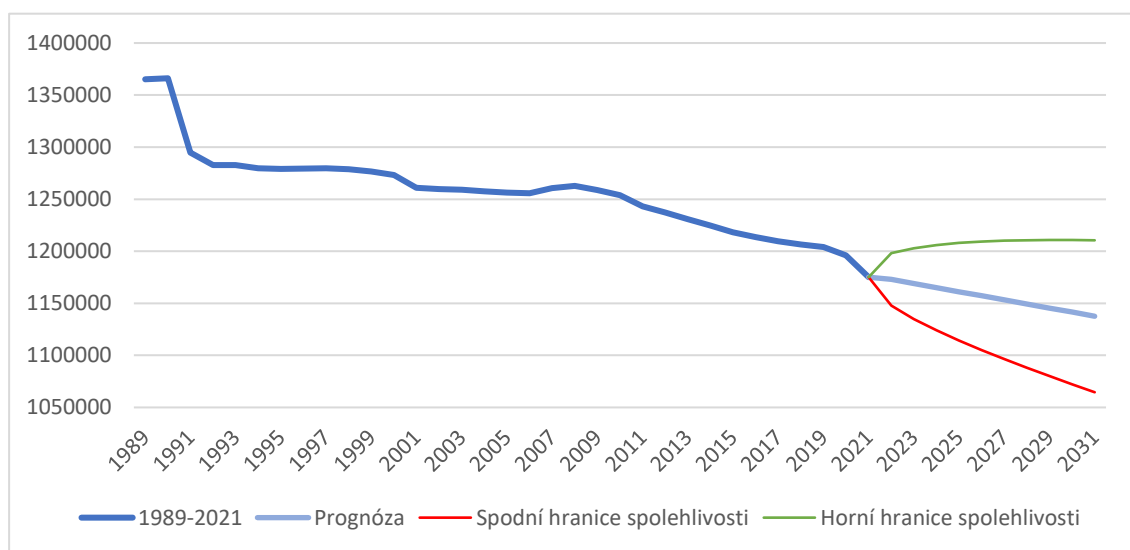
Graf č.12: Prognóza demografického vývoje skupiny „neutrální“

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

U sídel s negativní bilancí mezi lety 2011 a 2021 lze jako v téměř celém období od roku 1989 předpokládat kontinuální pokles. Tato města mohou dbát vyšší důraz na lákání obyvatel, případně se mohou pokusit centralizovat do svého zázemí zájmy blízkého okolí. Drtivá většina těchto měst však populačně upadá pravděpodobně na základě své lokalizace. Sídla se nacházejí zejména na strukturální periferii republiky. Otázkou je však rostoucí význam těchto lokalit v rámci sekundárního bydlení, které může být společně s turismem sezónním uživením těchto jinak kontinuálně demograficky upadajících celků.

Graf č.13: Prognóza demografického vývoje skupiny „záporná“

Zdroj: ČSÚ (2022a), zpracováno autorem

Závěr

Malá města jsou trendem, jenž v rámci České republiky pomalu pozbývá významu. Ačkoliv jakožto jedna skupina stále vykazují pozitivní demografický nárůst, je nutné podívat se na problematiku trochu z jiného pohledu. V kontextu sledovaného období po úbytku způsobeném souhrnem post-transformačních trendů, demograficky získávala věhlas. Svým procentuálním zastoupením obyvatel vůči republice tato města rostla. Spousta z těchto měst se však potýká s kontinuálním úbytkem populace. Výjimkou jsou ta města, která se nacházejí v bezprostřední blízkosti velkých, významnějších měst (např. Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, ...), nebo ta, která ve svém okolí nemají významově silné jádro (např. Šumperk) a lze je tak označit jako “periferní”. Hlavní město Praha, jakožto bezkonkurenčně nejvýznamnější demografický i ekonomický titán ovlivňuje malá města více, než si mnohdy uvědomujeme. Problematika centralizace obyvatelstva, progresivní urbanizace a suburbanizace reflektují na příkladu sledovaných měst velikou roli. Pouze při vyjmutí dat malých měst lokalizovaných ve středočeském kraji, v oblasti suburbánní zóny hlavního města, případně na síti dálnic s dobrou dopravní dostupností do Prahy, či okolních měst, dojde ke kompletnímu zvratu trendu. Z růstu se stává demografický úbytek malých měst. Proces jisté vazby malých měst na větší centra popisuje mapa č.2: Změna počtu obyvatel malých měst mezi lety 2011 a 2021. Ta zobrazuje 3 skupiny vytvořené na základě rešerše literatury, která stále rostoucí trend centralizace, metropolizace a suburbanizace potvrzuje.

Z dvoustupňové analýzy lze konstatovat silnou podobnost mezi charakterem demografického vývoje malých měst v ČR a celou Českou republikou. V prvního stupně analýzy byla odkryta některá témata ovlivňující demografický vývoj české republiky a s ní i malých měst. V rámci druhého stupně analýzy byl zjištěn velice podobný vývoj 5/7 měst, kdy dochází k postupnému úbytku obyvatelstva a reakce na výrazné změny v demografickém chování. Zkoumanými městy vykazujícími nárůst obyvatelstva jsou Jesenice, spadující do pražské suburbánní zóny s výrazným demografickým růstem prakticky po celou dobu sledovaného období a Nový Malín, jenž lze považovat za suburbánní oblast Šumperka. Tato města, ačkoliv patří do škály suburbánních měst, můžeme charakterizovat také jako jádrovou (Jesenice), či periferní (Nový Malín) suburbánní oblast v rámci celorepublikového kontextu.

Vzhledem k zpracovanému výzkumu malých měst lze cíle práce považovat za splněné.

Seznam použitých zdrojů

- Blažek, J., & Csank, P. (2017). *Nová fáze regionálního rozvoje v ČR?* Czech Sociological Review, 43(5), 945-965.
- Burcin, B., Fialová, L., & Rychtaříková, J. (2011). *Demografická situace České republiky Proměny a kontexty 1993-2008*. Slon.
- Colomb, C., & Gallent, N. (2022) *Post-COVID-19 mobilities and the housing crisis in European urban and rural destinations. Policy challenges and research agenda*. Planning Practice & Research, 37(5), 624-641. DOI:10.1080/02697459.2022.2119512
- ČSÚ (2004). Metodické vysvětlivky. https://www.czso.cz/csu/czso/13-2103-04--metodicke_vysvetlivky
- ČSÚ (2014). Vývoj bytového fondu. https://www.czso.cz/csu/czso/13-2140-03--4_3_vyvoj_bytoveho_fondu
- ČSÚ (2019). *Nový Malín*. <https://1url.cz/srcE6>
- ČSÚ (2021). *Věková struktura*. <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vekova-struktura>
- ČSÚ (2022a). *Databáze demografických údajů za obce ČR*. <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- ČSÚ (2022b). *Počet obyv. 2011*. <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvательства-rok-2021>
- ČSÚ (2022c). *Počet statisícových měst v Česku se snížil*. <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-stotiscovych-mest-v-cesku-se-snizil>
- ČSÚ (2023a). *Počet obyvatel ČR v letech 1785 - 2021*. https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu
- ČSÚ (2023b) *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2021*. <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2021>
- ČSÚ (2023c). *Census 2021 - Ethnicity*. <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/ethnicity>
- ČSÚ (2023d). *Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání*. <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=33519&sp=A&skupId=4292&pvokc=101&pvo=SLD210072-OB-OK&pvoch=40258&str=v108>
- ČSÚ (2024). *Právní důvod užívání bytu*. <https://scitani.gov.cz/pravni-duvod-uzivani-bytu>
- Euroskop (2022). *Československo a západ*. <https://euroskop.cz/2022/01/03/ceskoslovensko-a-zapad/>

Fialová, L., & Kučera, M. (1997). *The Main Features of Population Development in the Czech Republic during the Transformation of society*. Czech Sociological Review, 5(1), 93-111. <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1997/11/16.pdf>

Hampl, M. (2005). *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova

Hampl, M. (2021). *Hierarchické formy nerovnosti v realitě: při hledání zákonitostí a problémů vysvětlení*. Geografie, 126(1), 1-28. DOI:10.37040/geografie2021126010001

Hampl, M., Gardavský, V., & Kühnl, K. (1987). *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*. Univerzita Karlova.

Hampl, M., & Marada, M. (2015). *Sociogeografická regionalizace Česka*. Geografie, 120(3), 397–421. DOI:10.37040/geografie2015120030397

Hampl, M., & Müller, J. (2019). *Development of geographical distribution of the population in Czechia after 2000: post-transformation tendencies?*. Geografie, 124(4), s. 385-409. DOI:10.37040/geografie2019124040385

Christaller, W (1933). *Die zentralen Orte in Süddeutschland Eine ökonomisch-geogr. Unters. über d. Gesetzmässigkeit d. Verbreitg u. Entwicklg d. Siedlgn mit städt. Funktionen*. Fischer, Jena.

Jesenice (2012). *Strategický plán*. <https://www.mujesenice.cz/strategicky-plan-mesta/ds-1250/p1=4514>

Ježek, J (2004). *Aplikovaná geografie města*. Západočeská univerzita.

Ježek, J., & Mičudová, K. (2020). *Investiční potřeby venkovských obcí v České republice*. Západočeská univerzita.

Ježek, J., Slach, O., Ircingová, J., Kopp, J., & Tlučhoř, J. (2021). *Metodika identifikace investic a jejich následného zavádění do života regionů a obcí*. Západočeská univerzita.

Kübler, D. (2012). Introduction: *Metropolitanisation and Metropolitan Governance*. European Political Science, 11, 402-408. DOI:10.1057/eps.2011.41

Maier, K., & Franke, D. (2015). *Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001-2011*. Czech Sociological Review, 51(1), 89-124. DOI:10.13060/00380288.2015.51.1.155

McCann, P., Ortega-Argilés, R., & Yuan, P. Y. (2021). *The Covid-19 shock in European regions*. Regional Studies, 56(7), 1142-1160. DOI:10.1080/00343404.2021.1983164

Miles, I. & Seclen-Luna, J., P. (2022). *Introduction KIBS and Internationalization*. Ekonomiaz N, 102, 20-25.

Moravská Třebová (2022). *Strategický plán rozvoje města*. <https://www.moravskatrebova.cz/cs/pro-obcana/strategicke-rozvojove-dokumenty/strategicky-plan-rozvoje-mesta.html>

- Nejdek (2019). *Strategický plán rozvoje města Nejdek*.
https://www.nejdek.cz/e_download.php?file=data/editor/309cs_2.pdf&original=A%20STRATEGICK%C3%9D%20PL%C3%81N%20ROZVOJE%20M%C4%9ASTA%20NEJDEK%20FINAL%20ABRI.pdf
- Nový Malín (2022). *Strategický rozvojový dokument obce Nový Malín*.
<https://www.novymalin.cz/download/51486>
- Ouředníček, M. (2000). *Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace*. *Geografie*, 105(4), 361-369. https://geografie.cz/media/pdf/geo_2000105040361.pdf
- Ouředníček, M. (2012). Sociálně prostorová struktura industriální Prahy. na.
- Ouředníček, M., Novák, J., & Šimon, M. (2013). *Současné změny migrační bilance nejmenších českých obcí*. <https://www.suburbanizace.cz/odborne/Ourednicek.pdf>
- Pavlík, Z., M., Bartoňová, D., Berenová, L., Burcin, B., Kantorová, V., Kučera, M., Mašková, M., Sobotka, T., & Zeman, K. (2002). *Populační vývoj České republiky 1990-2002*. Univerzita Karlova.
- Perlín, R., Kučerová, S., & Kučera, Z. (2010). *Typologie venkovského prostoru Česka*. *Geografie*, 115(2), 161-187.
- Puldová, P., & Ouředníček, M. (2006). *Změny sociálního prostředí v zázemí Prahy jako důsledek procesu suburbanizace* In Ouředníček, M. (ed.). *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Univerzita Karlova, 128-142.
- RISY (2023a). *Jesenice*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/539325-jesenice>
- RISY (2023b). *Semily*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/576964-semily>
- RISY (2023c). *Nový Malín*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/540501-novy-malin>
- RISY (2023d). *Dolní Kounice*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/582956-dolni-kounice>
- RISY (2023e). *Vimperk*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/550647-vimperk>
- RISY (2023f). *Moravská Třebová*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/578444-moravska-trebova>
- RISY (2023g). *Nejdek*. <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/555380-nejdek>
- Rychtaříková, J., Vondráková, A., Voženílek, V., & Pászto, V. (2021). *Obyvatelstvo Česka v období 1995-2019*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Semily (2020). *Program rozvoje města Semily*.
https://www.semily.cz/assets/File.ashx?id_org=14724&id_dokumenty=16892

Slach, O., Ženka, J., Dvořák, P., Macháček, J., Vogt, D., Kopp, J., Nováček, A., Pavlík, A., Ježek, J., Žufan, P., Krτίčka, L., Šťastná, S., Marková, B., Halada, M., & Kebza, M. (2021). *Výzvy a scénáře rozvoje venkovských oblastí*. AMOS.

Šilhánková, V., Koutný, J., Kučerová, Z., Obršálová, I., Tetřevová, L., Pavlas, M., Stibokorková, M., Karlíková, T., Maštálka, P., & Pokludová, P. (2007). Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst. *Civitas per Populi Hradec Králové*.

Šrubař, M. (2013). *Výzkumy migrace ve vybraných zemích střední a JV Evropy po roce 1989*. https://www.researchgate.net/publication/256662162_Michal_Srubar_-_Vyzkumy_migrace_ve_vybranych_zemich_stredni_a_JV_Evropy_po_roce_1989

Su, Ch. W., Dai, K., Ullah, S., & Andlib, Z. (2021). *COVID-19 pandemic and unemployment dynamics in European economies*. *Economic Research-Ekonomika Istraživanja*, 35(1), 1752-1764. DOI:10.1080/1331677X.2021.1912627

Sýkora, L. (2003). Suburbanizace a její společenské důsledky. *Czech Sociological Review*, 39(2), 55-71.

TIC Dolní Kounice (2023). *Významné události*. <https://dolnikounice.cz/vyznamne-udalosti/ds-4701/archiv=0&p1=14833>

Tuček, M., & Kuchařová, V. (2000). *Proměny rodiny v období transformace od totality k občanské společnosti jako výzva pro rodinnou politiku*. In *Rodina – zdroj lidského kapitálu Evropy v 21. století*. Sborník z česko-německo-rakouské konference, Praha. <https://www.rodiny.cz/rodina-zdroj-lidskeho-kapitalu-evropy-v-21-stoleti/>

United Nations (2022). *World Population Prospects 2022*. <https://population.un.org/wpp/Graphs/>

Van den Berg, L., Drewett, R., Klaassen, L. H., Rossi, A., & VIJVERBERG, C. H. (1982). *A study of growth and decline (Vol. 1)*. Oxford: Pergamon Press.

Vimperk (2020). *Strategický plán města Vimperk 2021-2030*. https://www.vimperk.cz/assets/File.ashx?id_org=18208&id_dokumenty=20808

WHO (2023). *Coronavirus disease (COVID-19)*. World Health Organisation. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>

Ženka, J., Slach, O., Sopkuliak, A. (2017): *Typologie českých nemetropolitních regionů z hlediska faktorů, mechanismů a aktérů regionálního rozvoje*. *Geografie*, 122(3), 281-309. https://geografie.cz/media/pdf/geo_2017122030281.pdf

Seznam grafů

Graf č.1: Demografický vývoj malých měst v ČR	31
Graf č.2: Demografický vývoj České republiky	32
Graf č.3: Populační vývoj města Jesenice	39
Graf č.4: Populační vývoj města Semily	41
Graf č.5: Populační vývoj obce Nový Malín	43
Graf č.6: Populační vývoj města Dolní Kounice	45
Graf č.7: Populační vývoj města Vimperk	47
Graf č.8: Populační vývoj města Moravská Třebová	50
Graf č.9: Populační vývoj města Nejdek	52
Graf č.10: Prognóza demografického vývoje celkového počtu obyvatel malých měst .	55
Graf č.11: Prognóza demografického vývoje skupiny „kladná“	56
Graf č.12: Prognóza demografického vývoje skupiny „neutrální“	57
Graf č.13: Prognóza demografického vývoje skupiny „záporná“	57

Seznam map

Mapa č.1: Malá města České republiky podle počtu obyvatel k roku 2021	28
Mapa č.2: Změna počtu obyvatel malých měst mezi lety 2011 a 2021	30
Mapa č.3: Malá města ČR vybraná pro případovou studii	36

Abstrakt

Šubrt, M. (2024). *Populační vývoj malých měst v Česku a jeho podmíněnosti* (Bakalářská práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: demografický vývoj, malá města, podmíněnosti

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou demografického vývoje malých měst v České republice a jeho podmíněnostmi. Vývoj je sledován zejména v období Českého postsocialismu, tedy mezi lety 1989-2021. Primární data užitá k analýze populačního vývoje vychází z databáze demografických údajů za obce ČR v sledující období 1971-2022 a dostupné na ČSÚ. Pro zmapování demografického vývoje malých měst byla užitá dvoustupňová analýza. První stupeň sleduje změny v počtu obyvatel v jednotlivých letech. Druhá analýza sleduje konkrétní malá města na základě typologie prostoru. Tato hloubková analýza má včetně sledování populačního vývoje přiblížit také vzdělanostní strukturu, případně jiné lokálně významné faktory a hlubší nahlédnutí do děje v městech. Pro potřeby druhého stupně analýzy jsou využita data regionálního informačního systému a projektových plánů obcí. Výsledek této dvoustupňové analýzy napomáhá predikci budoucího vývoje malých měst v České republice.

Abstract

Šubrt, M. (2024). *Population development of small cities in the Czech Republic and its conditions* (Bachelor Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: population development, small cities, conditions

This bachelor's thesis deals with the analysis of the demographic development of small cities in the Czech Republic and its conditions. The development is monitored mainly in the period of Czech post-socialism, i.e. between the years 1989-2021. The primary data used for the analysis of population development is based on the database of demographic data for the municipalities of the Czech Republic in the monitoring period 1971-2022 and available at the CZSO. A two-stage analysis was used to map the demographic development of small cities. The first level monitors changes in the number of inhabitants in individual years. The second analysis follows specific small towns based on the typology of space. This in-depth analysis, including the monitoring of population development, is also intended to provide a closer look at the educational structure, possibly other locally significant factors, and a deeper insight into what is happening in the cities. For the needs of the second level of analysis, data from the regional information system and project plans of municipalities are used. The result of this two-stage analysis helps predict the future development of small towns in the Czech Republic.

